

beatus martyr Christi Terno iv Kal. Octob., regnan- A Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per omnia sæ-
te Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et cula sæculorum. Amen.

Finis Vitæ B. Tiemonis.

VITA SANCTI ANSELMI.

EPISCOPI LUCENSIS,

Qui Gregorii VII pontificis maximi familiaris, discipulus et strenuus propugnator fuit,

Nunc primum in lucem prolata.

Habet in hac Historia lector insigne sanctitatis Gregorianæ adversus calumniatorum maledica
ora testimonium.

D. CONSTANTINI CAJETANI

ANIMADVERSIO

IN VITAM S. ANSELMI LUCENSIS.

Hujus scriptor Historiæ, S. Anselmi rerum gestarum spectator et testis fuit, doctrina et pietate non mo-
dica refertus exstitit, ut sæpe fatetur, S. Anselmi presbyter in pœnitentia, et filius, ac ab eodem Dei viro
multis eum lacrymis ad eundem ordinem promotus. Ejus verò nomen a littera B. incipere, notum. Ha-
bemus ex ms. Pergameno antiquo codice nostri Musæi, et ex altero cœnobii S. Benedicti de Padelirone,
ut refert dominus Arnoldus monachus Cassinas, Ligni Vitæ lib. iii. Quod nomen autem littera B exprimat,
vel *Benedicti*, vel *Bernardi*, vel *Bartholomæi*, vel cujuslibet alterius, necdum scire potuimus.

Prefatus auctor, præter Vitæ historiam, novem et viginti miracula de sancto viro notavit. Sequentia
vero triginta diversi, sicut ipsi viderunt, vel audiverunt, describere. Sic habet codex Benedictinus. At
noster, præter hæc, quamplura ipsius sancti pontificis habet miracula, licet in fine alia nonnulla desiderari
videantur; quem defectum nec Ecclesia Mantuana, sive Lucensis corrigere valuit.

Hæc adnotatio doctissimi et de antiquitate merendi bene cupidissimi D. Constantini Cajetani habebatur
ad finem apographi, quod Roma ad Jacobum Gretserum venit beneficio admodum reverendi in Christo
Patris ac domini, dn. Petri Consolini, congregationis Oratorii præpositi dignissimi. Ex hac Vita non pauca
descripsit Annali undecimo illustrissimus cardinalis Baronius: quam nunc evulgamus, ut dispiciant, qui
Gregorium VII tot calumniis onerant, et maledictis incessunt, num quem pro schismaticis proferre
queant, qui Anselmo, Altmanno, Gebhardo, et id genus aliis vitæ sanctimonia, et miraculorum effectione
similis fuerit. Cæterum Anselmo hoc ære perennius encomium posuit Bertholdus Constantiensis in suo
Chronico anno 1086:

Beatus Anselmus, quondam Lucensis episcopus, ipso eodem suæ depositionis anno, innumerabilibus
cepit miraculis coruscare, qui, post obitum venerabilis papæ Gregorii VII, fideles S. Petri contra tyrauni-
dem Heinrici, adhuc in carne vivens, multum incitavit, sed multo plus, post obitum suum mira-
culis coruscans, eosdem contra eundem persistere confortavit: unde et pars Heinrici de die in diem cepit
deficere; Catholici autem in fidelitate S. Petri non cessaverunt proficere.

Vide D. Henricum Canistum tom. VI antiquæ Lectionis, in præfatiuncula ad duos libros S. Anselmi con-
tra Guibertum antipapam, quos ipse prædicto tomo suæ sexto antea ineditos inseruit.

Scrpsit quoque Vitam et miracula S. Anselmi Lucensis, sed oratione ligata, Rangerius, tertius a S. An-
selmo Lucensis episcopus, ut testatur Donnizo lib. ii de Vita Mathildis comitissæ cap. 3, his rhythmis.

*Tertius existens ab eo Lucensis, et ille
Rangerius rector dictavit eam (470) sibi (471) metro.*

Addit Donnizo, eundem Rangerium egregium librum scripsisse de controversia investiturarum.

*Dictavit pulchrum nuper librumque secundum.
Qui baculi litem definiit.*

Sed hæc monumenta aut perierunt, aut alicubi cum pulvere ac situ blattisque et tineis adhuc luctantur.
Principium libri orimi inseruit operi suo Donnizo.

et occisum esse, testatur Chronicon Reicherspergense nuper a C. V. D. Christophoro Gewoldo, con-
siliario Bavarico publicatum.

(470) Vitam Anselmi.

(471) Mathildæ comitissæ.

VITA B. ANSELMI

LUCENSIS EPISCOPI,

A B. (*Sic enim se vocat*) presbytero, ejusdemque S. Pastoris in spiritalibus filio raviter conscripta. Cui quamplura alia eiusdem S. viri miracula adnectuntur.

Devotis quorundam precibus instanter cogimur, ut vitam sanctissimi Patris nostri Lucensis episcopi, domini Anselmi, quam præsentes vidimus et a pariter commorantibus fideliter accepimus, compendioso explicemus labore; quæ tot certe ac tantis præclara fulsit virtutibus, ut minime nos ad injunctum tale negotium sufficiamus. Atqui, dum venerabile desiderium illorum perpendimus, tametsi non sufficimus, utcumque tamen, quod expetunt, incipimus. Quoniam fidelibus cunctis fidei præstat firmamentum et cornu salutis; excommunicatis autem confusionem, verecundiam, detrimentum et perniciem.

A pueritia qualiter vixerit, tum quia pleniter non novimus, tum quia reticere impræsentiæ satius æstimamus, prætermittimus. Studiosum tamen jam tunc in scholasticis etiam legendis libris fuisse, ipso sæpius referente, cognovimus; quod et rei evidenter probavit effectus; quia in arte grammatica et dialectica existit peritus (472). Dum autem videretur jam idoneus, nempe meritis, moribus ac scientia dignus, ut in honorem sublimaretur episcopatus, mittitur a reverendissimo papa Alexandro (473) ad regem, dato sibi comite, religioso episcopo S. Rufinæ, nomine Meginardo. Sed quia jam perfecte coeperat odisse, ut sacri ordines ecclesiastici a sæcularibus darentur potestatibus, quacunque vel occasione vel ratione potuit, absque dignitate investitura discessit; quanquam ea intentione dominus papa illum direxerit. Nec mirum. Qui enim operatus est postea per eum multa Deus, catholice illum electioni reservavit. Rex autem quasi despectum se doluit, et regalis imperii tanquam magnum detrimentum deploravit.

Defuncto itaque prædicto papa Alexandro (474), dum sanctissimus Gregorius VII in Romanum pontificem Spiritus sancti instigatione, ac voto communis clericorum et laicorum, diu renitens, esset electus, ut sequeretur eum iste in omnibus, in Lucanam Ecclesiam est et ipse electus episcopus, atque ab

(472) Recitat hæc Baron. tom. XI, anno 1073, n. 2.

(473) Alexander II, pontif., qui et ipse antea episcopus Lucensis fuerat, et Anselmi nomen habuerat.

(474) Recitat hæc Bar., tom. X, anno 1073, num. 60, 61.

(475) Post hæc sequuntur ista apud Baron. « Nam sæculi blandimenta et corporis delicias, quibus gaudebant homines, ipse sibi jam tunc convertit in tormentum, abominando quæque tanquam

illo postmodum religiose consecratus. Igitur, dum aliquanto tempore, non semel aut bis, sed sæpius cum eodem religiosissimo ordinatore suo moraretur, vitam ejus consideravit ineffabiliter mirabilem, ac mirabiliter ineffabilem. Quia, cum de omnibus et singulis finibus sæculi fieret ad eum concursus, rite omnibus satisfecit. Veritas vero et iustitia nunquam ori ejus defuit: imo, quod magis est mirandum, in ipsis sæcularibus negotiis sæpius excessit mente, exhilarato spiritu suo cælesti contemplatione; qui, si privatus interdum extiterit, revelationibus etiam divinis jucundatus est et confortatus. Hujus, inquam, vestigia dum exsequi ferventer desiderat, incipit oblivisci mundum, ac totis viribus mentis et corporis, die ac nocte suspirare in Deum, committens se non solum assidue lectioni, verum etiam continuæ afflictioni (475).

Et perscrutatis diversarum auctoritatum libris, incipit vitam suam perditissimæ damnationis æstimare, atque accepti ministerii dignitatem, grave oneris periculum, non honoris gaudium cogitare. Illud vero ante omnia metuens, quod post catholicam electionem de manu regis annulum suscepit, et pastorem baculum. Nam irritum prorsus æstimavit quidquid operatus est, quasi auctoritate illius abominabilis investituræ; sed et dominus papa id solum aliquando vituperavit in illo.

Disposuit ergo orationis causa, sanctorum aliqua visitare limina, et nescientibus qui cum ipso erant parentibus ac fidelibus, fit subito monachus regulæ S. Benedicti (476) subjectus. Qui non post multa, a beatissimo papa Gregorio iavitus revocatur: in cujus etiam manum, quidquid a rege acceperat, reddit et refutat, omnisque datio regalis in illo eracuat. Ipse vero in plenitudinem dignitatis, vi relicto sibi habitu (477) monastico, restauratur. Nam et illum subtrahere sibi dominus papa minabatur. Quantæ igitur abinceps religionis fuerit, nec lingua potest referre, nec manus scribendo valet exprimere. Monachi pariter et canonici vitam et ordinem cœcæ venena mortis amarissima. Cibos quoque delicatissimos quoniam habebat exosos, dum a circumsedentibus sumere cogebatur, infirmitatem, aut votum, aut aliam quamlibet occasionem honeste finxit, ut desideratam observaret castimoniam, et convitantibus non afferret tristitiam. Hæc tamen omnia in apographo nostro infra comparent.

(476) Bar., et Cluniacensium consuetudini subjectus.

(477) Bar. *mutato tantum habitu* sed rectius exemplar nostrum.

batur expiere. Conatur etiam modis omnibus, ut sit servus prudens et fidelis (*Matth. xxv*), ut in messe Domini non inveniatur otiosus, nec abscondat pecuniam Domini sui; verum, ut possit revertenti Domino fiducialiter occurrere, dicens: *Domine, ecce mna tua decem mnas acquisivit* (*Luc. xix*).

Fit ergo verbi Dei prædicator egregius, instructor religionis præcipuus; amat clerum reverenter, docetque sapienter, cunctumque populum instruit decenter. Utque breviter concludam, *omnibus omnia factus est*, ut omnes lucrifaceret (*I Cor. ix*). Diocesim suam diligenter circuit, vitam omnium, præsertim clericorum dignoscere gliscit; et, ut omnis clericus sui nominis compos existat, pate: ne monet, multamque desiderat. Sic enim eruditissimus doctor Hieronymus vitam describens clericorum, ait, quod a sorte Dei clericus dicitur: scilicet ut, abjecto mundi hujus impedimento, nihil præter Deum sortiatur.

Primo igitur canonicos ecclesie majoris in civitate Lucana, quæ est in honore sanctissimi episcopi et confessoris Martini dedicata, mitissime aggreditur, monet, blanditur et suadet ut opere exerceant, quod nomine dicuntur. Canonicus enim quasi *regularis* dicitur: utque regularem agant vitam, studiose prædicat et precat. Cumque diutius illis instaret, illemque frequenter instigaret, indignati tandem sunt, ac temere nimis responderunt. At ille, sicut Pater pius et mansuetus, benignæ omnia suscipit, nec tamen vinci a malo vellet, sed in bono vincere malum studet (*Rom. xii*). Promittit denique, tanquam alter factus religiosissimus episcopus Augustinus, ut vitam cum illis peragat communem. Nihil præter illos proprium, verum omnia simul vult cum ipsis habere communia; vult effici pauper, ut divites illos faciat in Christo (*I Cor. i*), omni omnino conamine, tum spiritualiter, tum sæculariter nititur eos allicere.

Invitat tandem sui studii adjutricem marchionissam D. Mathildam moribus ac genere nobilissimam, quæ spiritualis et religiosissima in occulto sæcularem aut, ut verius dicam, militarem agebat vitam in manifesto; sic tamen spiritualem habebat ac sæcularem, ut et illam in Christo, et istam faceret pro Christo. Quæ vero sæcularis, hæc majoris illi fuit angustie ac laboris; sed et multo pluris, spero, retributionis. Illa etenim voluntatis fuit propriæ; ista quidem obedientiæ. Si quid ergo habet ipsa ingenii, si quid sapientiæ vel consilii, id effudit hoc in negotio hilariter. Igitur prædictos alloquitur canonicos, tum communiter, tum singulariter; incitat, instigat eos, confortat atque spondet Ecclesie augmentum et honorem; ipsis quoque commodum, tam in futuro quam impræsentiarum. Promittit etiam parentibus ipsorum divitias et honores; quatenus vel sic attrahere possit voluntates illorum. At illi sæculo nequam excæcati, respuunt omnia: eligunt magis

A aquam angustie in damnationem, quam vinum lætitiæ in salvationem. Optant pauperes potius esse diaboli quam divites Christi.

Prædictus autem præsul et pastor diligentissimus, nolens oves sibi commissas perire, tum minis, tum blandimentis eos aggreditur. Cui dum resisterent illi, et, quantum potuerunt, contradicerent, jam tunc, credo, nimium sed inaniter fatigatus cessasset, nisi quod beatus papa Leo IX. sub decreto anathematis statuerat ut ejusdem ecclesie canonici vitam agerent communem, et viverent *regulæ illius*. Cujus decreti quoties vidit aut recordatus est præceptum, expavit, nec tacere ausus fuit.

Accidit igitur (478) ut eandem ad civitatem sanctissimam papa Gregorius VII veniret, perlatumque est ad ipsum idem illud negotium: qui mox incipit paterno illos primum affectu admonere, ac dicere: Quoniam Romani pontificis decreta præterire non licet, rogat eos et suadet benigne, quatenus saluberrimis obediant decretis, et reverendissimi Patris exsequantur voluntatem; nec semel aut bis, sed sæpe ac multum, aliquando cum eodem sancto episcopo, interdum sine ipso alloquitur illos, tum dure, tum blande, proferens eis Scripturas sanctas, et auctoritates authenticas; illi vero, etsi humiliter se beata quandoque monita finxerunt audire, omnia tamen absentes depravarunt.

Vocantur denique ad sedem apostolicam, ibique conspiratores in proprium episcopum et insidiatores detecti sunt. Prolatis ergo canonibus, et lecto capitulo sancti martyris et episcopi Fabiani, qui conspiratores et insidiatores suorum episcoporum curiæ tradendos instituit, iudicio totius sanctæ synodi etiam ipsi curiæ traduntur. Tunc fidelis et prudens marchionissa Mathilda servos illos appellans, in servitute curiæ vocavit eos. Quam ob causam tristes, præterquam credi potest, etiam adversus ipsam, quotquot potuerunt, conspirare fecerunt (479). Convenerunt ergo quamplures iterum episcopi apud S. Genesium, quod (*Bar.*, Castrum) a civitate Lucana non multum distat; inter quos reverendissimus Albanensis episcopus, nomine Petrus (*Ignæus cognomento*), vicem D. papæ agebat. Qui cum eodem Lucensi episcopo S. Anselmo, et cum reliquis omnibus conspiratores illos excommunicavit. Unde, insolabiliter illi dolentes et indignati, totam civitatem malitiose commoverunt, freti auxilio perditissimi hominis quondam dicti regis Henrici, religiosissimum episcopum a civitate repulerunt, sed et prædictæ dominæ rebelles penitus facti sunt. Hujus utique conspirationis præfatæ caput et princeps fuit quidam nomine Petrus, falsa professione canonicus, ordine damnationis suæ subdiaconus, mente superbus, incontinenens moribus, verbis procax, corpore incompositus, vir sanguinum et fomes omnium spurcitarum. Qui propter immensitatem malitiæ suæ factus est subito contumax præco

(478) Recitat hæc *Bar.*, anno 1074, num. 46, 47.

(479) Recitat hæc *Baron.*, loc. cit., num. 48.

Heinricianæ tyrannidis. Et post aliqua sit etiam familiaris curiæ iniquitatis : quam justa quidem interpretatione a cruore dico *curiam*, vel potius universæ turpitudinis sentinam.

Hic denique post tempora non plurima, veniente in Tusciam Heinrico cum hæresiarcha Wiberto, de quo latius postmodum tractabimus, quoniam instanti videbatur opportunus insanire, eo quod nec in Deum timorem nec reverentiam habebat in hominem, imponitur episcopus erroris ejusdem Lucanæ civitatis ; qui, adjunctis sibi totius terræ nequissimis, videlicet perjuris, latronibus, fornicariis et adulteris, terram Ecclesiæ invadit, castella et homines, vi aut fraude, vel pretio sibi asciscit. Unum solummodo castrum venerabili remansit episcopo, quod etiam tyrannus ille, eo quod civitati erat proximum, quasi quotidie incurrens, devastavit prædis, incendiis atque homicidiis. Ille autem mansuetissimus omnium omnia gaudens sustinuit, paupertatem pro Christo optavit ; qui et duobus capellanis contentus, ac paucis servientibus, cum reverentissima, quam prædiximus, matrona, humilis permansit.

Atqui, ut universæ maledictionis tunicam adversarius ille indueret, demum ab hæresiarcha Wiberto, non dico consecratur, sed exsecratur ; quatenus similis similem in omnibus imitaretur. Nam sicut ille Romanam invadendo Ecclesiam commaculavit, superstitè adhuc sanctissimo papa Gregorio VII ; ita iste Lucanam, vivente religiosissimo suo episcopo. Itaque, ut beatissimi martyris Cypriani verbis utar : *Nullus vel iste, vel ille ; quia nec successor, nec antecessor cujusquam aut ille, aut iste : ambo parvicidæ, ambo sceleratissimi violatores suæ matris Ecclesiæ.*

(480) Dum ergo expulsus ille, cum Maria securus desideraret sedere, facti sunt episcopi et principes pene omnes non solum, dico, inobedientes, verum omnino rebelles sanctæ sedi Romanæ ; et inventa est sola atque unica, dux et marchionissa Mathilda in fide permanens, zelum Dei habens, domino papæ Gregorio obediens, quia, ut sanctissimam ejus vitam et religionis cognovit ardorem, totam se suæ tradidit dispositioni, sperans ab oneribus mundi hujus tali obedientia explicari ; cui econtrario in remissionem datur, ut, quasi altera Debhora (*Jud. iv*), populum judicet, militiam peragat, hæreticis ac schismaticis resistat. Atque ne tanquam sola deficiat, custodienda commendatur præscripto Lucensi episcopo S. Anselmo ; commendatur, inquam, omni diligentia, et affectu charitatis commendatur a beatissimo magistro fidelissimo discipulo, sicut in cruce Christus matrem Virginem virgini discipulo commendavit, *Mater*, inquit, *Ecce filius tuus* ; ad discipulum autem, *ecce mater tua* (*Joan. xix*). Ita ergo, dum uterque mundi voragine evadere, et con-

A temptationi vacare conatur, majoribus mundi negotiis implicatur.

Sanctissimus igitur talis ille discipulus custodiæ illius [*BAR.*, Sanctissimus itaque dominus noster et Pater Anselmus custodiæ illius] et studet satagere et omni studio sanctitatis magis ac magis de die in diem exardescere. Possumus certissime de illo affirmare quod replevit eum Dominus spiritu sapientiæ et intellectus (*Eccli. xv*). Et erat magni consilii angelus. Nam cum multa haberet sæcularia judicia superscripta D. Mathilda, devota D. Petri ancilla [*BAR.*, domina Mathildis, unica B. Petri filia], ipse suis eam consiliis ita peragere fecit omnia, ut et evangelica præcepta, et canonum instituta, legumque jura servaret ; quod in humanis mentibus et ingeniiis raro, vel nunquam invenitur. Verum ipse suo a magistro beatissimo papa Gregorio sic didicerat ; Spiritus vero sanctus utrumque repleverat.

Tunc ergo incredibili jam modo Romanus orbis in se ipsum fremuit et insanivit. Nam Heinricus, filius imperatoris Heinrici tertii, magnas in omnes Catholicos inimicitias exercebat ; qui dum ab ipsa infantia, defuncto jam patre, suscepisset regni gubernacula, impletum est quod per Salomonem dictum est : *Væ terræ, cujus rex puer est* (*Eccl. x*). Nam puerilibus se consiliis committens, omnium genera spurcitarum edoctus, cunctam mox religionem et jura omnia confundere non erubuit, ac suæ libidini in omnibus turpitudinibus instuduit [*Sic quidem ms., forte studuit leg.*]. Illo siquidem in tempore non quisquam episcopus, aut abbas, sive præpositus esse potuit, nisi qui majorem pecuniam habuit, vel ipsius spurcitarum compos exstitit fautor assensit. De nullius certe vita vel conversatione agebatur bona, imo abominabilis religio omnis, et veritas atque justitia habebatur. Ille sacerdos laudabilior, cujus vestis complior, cujus mens copiosior, cujus concubina splendidior. Nec miles dicebatur gloriosus, nisi ter fuerit aut quater perjurus ; quod dum beatissimus papa Gregorius dolens ac tristis consideraret, cupiens sanctam Ecclesiam usui ecclesiastico et legibus restituere canonicis, misit ad eum frequenter benignas legationes, tum paterne admonens, tum asperius etiam redarguens.

Atqui dum hoc quoque modo minime se percepit proficere, tandem direxit ad eum matrem ipsius religiosissimam imperatricem Agnetem, et cum ea reverendissimos duos episcopos, Prænestinum et Germanum, quibus utique presentibus, audito diligenter eorum consilio, penitentiam simulavit, obedientiam devovit, emendationem de omnibus promisit Redeuntibus autem illis, in seipsum est ille reversus, deterior quam olim effectus. Nam inaudita deinde audacia et admirabili superbia sui facinoris compositus, nec dicendos collegit episcopos in civitatem Wormatiam, habitoque conciliabulo proscripte-

(480) Recitat hæc Baron., tom. II, anno 1074, n. 14, qui legit, *cum enim penitus.*

runt primæ sedis episcopum, quod a sæculis non est auditum. Fecit deinceps legationem in Italiam, eandem affirmans præsumptionem per schismaticos sibi complices episcopos. Hujus legationis lator fuit quidam (481) Eberhardus nomine, Teutonicus natione, filius sæculi, hamus diaboli, inventor omnis fere mendacii. Hic circumivit et perambulavit terram, ut schismatica omnes interficeret [inficeret] contagione; multos certe, qui propter interdictum domini papæ, divino ab officio cessaverant, ipse interdictus et vinculo perditionis ligatus, inaudita temeritate ac superbia reconciliavit, et ex parte domini sui regis ut officium more priori celebrarent, iudixit.

Cum igitur dissimulare amplius tanti facinoris malitiam non posset apostolicus, excommunicavit tam ipsum quam omnes ipsius fautores, atque omnem sibi regiam dignitatem interdixit, et obligatos sibi sacramentis ab omni debito fidelitatis absolvit, quia, quod verecundum etiam est dicere, præter hæreticam quam prædibavimus culpam, aderant in sancto concilio nuntii illius sic audentes latrare: *Præcipit dominus noster rex ut sedem apostolicam, papatum, utpote suum, dimittas, nec locum hunc sanctum ultra impedias.* Proh nefas! et o execrabilem infelicissimi hominis temeritatem! en ecce suum esse dicit, quod soli apostolorum principi Petro Christus Dominus commisit. Nec subito quidem commisit, verum tertio, antequam committeret, interrogavit: *Simon, inquis, amas me? (Joan. xxi.)* Non tanquam ipse ignoraret, sed ut futuris temporibus providentiam præsignaret, ne cito et præcipitanter cuilibet cura committeretur animarum. Illi ergo post tertiam tandem sui amoris certam sponsonem, *Pasce, inquit, oves meas (Ibid.)*. Non regem, non imperatorem, aut aliquam Christianæ professionis conditionem excepit, præter eum qui suam, se, ovem abnegaverit. Igitur quem sui solius iudicio Dominus reservavit, hic non solum judicare, verum etiam suum dicere et, quantum in ipso est, audet damnare. Quam ob causam omnis illa sancta synodus, jure indignata, anathema illi conclamat atque confirmat.

Igitur non post multa, idem reverendissimus papa, per quem restaurari cœperunt omnia jura canonica, usque ad ipsam prorsus pene abolita, rogatur a quampluribus regni principibus, præsertim a comitissa Mathilda confortatus, quæ tunc maximam partem regebat Italiæ, quatenus in partes Teutonicas, ob communem matris Ecclesiæ necessitatem, descendere dignaretur. Illi etenim propter insolentiam suam et anathema, Henricum regem et dominum abrogaverunt; qui etiam pariter convenientes coegerunt eum, ut, repudiatis consiliariis iniquitatis, privatim ipse quodam in castello maneret, ne multos lepra sui anathematis contaminaret. Deceverant enim apud se ut, accersito humiliter sancto

A papa Gregorio in civitatem Augustam, etiam ipsum in commune totius regni consilium ante iudicem universæ christianitatis adorarent; desiderantes, ut auctoritate apostolica, aut emendatum eundem et absolutum recuperarent, aut, ipso juste reprobato, alium in Christo eligerent. At ille, accusante se conscientia sua, sanctum conventum non expectavit; sed venit obviam domino papæ in oppido Canusio, humiliatus usque ad pedes ejus, et facta securitate domino papæ per sacramenta, prout ipse dignatus est præcipere, præsentibus episcopis et abbatibus, atque comitissa Mathilda, et Adeletia [Adelaida, seu Adelheida, quæ comitissa erat], aliisque pluribus; tertia demum die est absolutus; verumtamen in regnum non est restitutus.

B Itaque ad priora iterum regreditur consilia, ad excommunicatorum perversa conventicula, et quod jurejurando promiserat, brevi tempore observabat. Nam infra quindecim, ut opinor, dies, cum B. episcopus Anselmus legationem domini papæ una cum religiosissimo Hostiensi episcopo Gerardo Mediolanum deferret, impediti sunt a militibus illius, et captus est Hostiensis episcopus; sanctum vero Anselmum nequaquam ausi sunt tangere, quoniam indigena fuit, et nobilis prosapiæ. Ipse autem ultro se capiendum ingerebat, dicens quod a socio legationis non discederet, aut illum, inquis, dimitterent, aut se captum cum ipso tenerent. At illis hoc non præsumptibus, tristis abscessit, volens, si posset, pro fratre suam ipsius animam ponere. Hæc est enim perfectio charitatis, hæc summa dilectionis ut animam suam ponat quis pro amicis suis (Joan. xv); solent alii, tanta in necessitate, simulare multa ac dissimulare; mentiri quidam, et perjurare plurimi: hic autem nec uno verbo simulationis quemquam [quidquam] simulare voluit; quod bene quidem potuit, sicut ab ipsis, qui capti sunt, postmodum audivimus. Illis utique ac similibus multis irrita facta sunt dicti olim regis Henrici sacramenta.

Eligitur interim in partibus Teutonicis aux Rodolphus in regem ad defendendam catholicæ Ecclesiæ unitatem; propter quod magis magisque indignatus Henricus, spreto consilio et auxilio domini papæ, in omnes Catholicos debacchatur inique. D Mortuo autem in fide catholica rege Rodolpho, audet ille, quod potentissimi olim imperatores, sive illi hæretici, aut apostatæ, vel etiam pagani essent, nunquam præsumpserunt; audet, inquam, convocatis aliquot hæreticis episcopis, vivente papa Gregorio, cui obediens factus est etiam jurejurando, nullo habito universali concilio, absque iudicio, audet certe in papam eligere Wibertum, Ravennatem quondam episcopum, tunc autem multis jam annis excommunicatum, cujus superius aliquam, sed breviter, commemorationem fecimus.

Sed quis ad hæc tam idoneus quam hic, qui, ab ipsis cunabulis spiritu superbix repletus, nihil mel-

(481) Comes, de quo Baron., anno 1076, num. 46.

ditabatur præter elationem et superbiam. Hic namque, nobis cernentibus, omnem obedientiam et subjectionem domno nostro papæ Gregorio exhibuit; sed et ipse cum honore illum ac dilectione in sacro Lateranensi palatio recepit hospitio, et proximum illum a dexteris suis in sancto habuit concilio, e primum in omnibus, quibus digne oportuit; speraverum esse quod perditissimus simulavit. Ille autem non post multa per superbiam incidit in inobedientiam, factus pariter perjurus, sed et parricida tandem iniquus, quia Patrem sanctum ad mortem usque est persecutus. Talem, inquam, tam justum, tam sanctum, cum suis fautoribus in papam elevat Heinricus. Roma non quaerit, nec Romanus aut clerus aut populus. Unus quidem affuit, Hugo nomine, Candidus nomine, nigerrimus mente, cardinalis olim, sed dudum jam pro suis sceleribus juste excommunicatus et abjectus. Hic damnatus damnatum, perjurus perjurum, parricida laudat parricidam. In loco siquidem horrido et asperrimo, in mediis nivalibus Alpibus, ubi fames assidua et frigus pene semper continuum; locus ipse vicus est, pro civitate, qui Brixanerium vocatur, altissimis circumdatus scopulis, ubi etiam vix nomen obtinetur christianitatis. Hic, principalis ecclesiae privilegia; hic, summi sacerdotis jura; hic, sanctorum Patrum instituta; hic, omnia evacuantur canonica decreta, nimirum, si qui rogarent ut alium coelis imponeret Deum, quantum in ipso erat, æstimo, faceret atque confirmaret. Nam nec omnino novum est aucupium, quod agit; a pueritia quippe sua sic didicit.

Enimvero dum venerabilis papa Alexander canonicè fuisset olim electus, ipse Cadolum [Cadaloum] Parmensem episcopum in Teutonicis partibus suura papam elegit, Romamque direxit; qui diuturnam discordiam, bellaque multa commisit. Huic nefariae præsumptioni mater ipsius Agnes imperatrix interfuit; quæ, sancti Spiritus illustratione compuncta, apud ipsum papam Alexandrum confessionem postmodum fecit, poenitentiam accepit. Cui id præ cæteris injunctum est, quatenus Romæ moraretur, ibique sancto Petro vigiliis, orationibus et jejuniis satisfaceret, ac prodesset Ecclesiae consiliis et auxiliis, prout valeret. Ille autem in sua permanens detestabili pertinacia, Wiberticum adorans dæmonium, admonetur rursus ab apostolico affectu paterno missis ad eum episcopis Albanensi et Paduano. Atqui, dum non emendatur, rursus periculosissime excommunicatur.

Ille ergo quasi novo tyrannidis aucupio, tunc incepit universarum ecclesiarum tam prædia quam omnes pene thesauros earum militibus dispertere; quos, et omnes parti suæ agglutinat, præter admodum paucos, quos reservavit sibi Dominus, ut non curvarent genua coram Baal.

Collecto igitur exercitu Romam tendit, atque primo mox ingressu omnem furorem suum in supradictam dominam Mathildam convertit; villas incendit, castella diruit: quæ tamen, divina se protegente mi-

A sericordia, non nimium detrimenti sustinuit. Tunc, inquam, hominis ingenium et sapientiam, utpote sancti episcopi Anselmi laudare posses. Nam etsi navis fortis et bene composita est, nautæque prudentes, facile tamen periclitatur, nisi sapiens et validus fuerit gubernator. Illa pro pietate matris sollicitabatur; ille gubernandi artem meditabatur. Illa potestatem exercebat; ille regebat. Illa, præceptum; et ille dedit consilium. Excellebat tamen ille in omnibus; quia obedierunt sanctitati suæ tam ipsa, quam sui omnes; plus tamen ipsa. Nec mirum. Adeo enim singulis per singula provide ac sapienter consiliatus est, ut et dicto quondam regi, cunctisque majoribus ac minoribus, pene totius Italiae sola domus illa resisteret, injuriam Dei suamque vindicaret, honorem obtineret, et gratiam Dei non amitteret. Nimirum suis id meritis impetratum est, ut laudabilis illa et gloriosa per exteras etiam terras prædicaretur. Quidni? Illa enim nobiliter et magnifice, insolito mulierum more, plus dico, quam viriliter agebat; nullum fere periculum metuebat. Quisnam potentum unquam suum, ut illa, deduxit exercitum? Recesserunt tamen ab illa plurimi suorum, et abierunt retrorsum. Separati sunt, inquam, a nobis; quia non erant ex nobis. Nam et angeli quidam de coelo deciderunt, aliis sic corroboratis, ut cadere amplius non valerent. Corroborati sunt et hi, qui permanserunt, tum ex dulcedine pastoralis sapientiæ, tum ex benevolentia et hilaritate tam desiderabilis matronæ.

C Nam egregius ille pastor et doctor die noctuque adfuit illis, spiritalibus doctrinis et admonitionibus; illud maxime inter cætera replicans, ut ab excommunicatis se observarent, quoniam si quis cum excommunicatis participasset, nisi, accepta poenitentia, primum absolveretur, nullam cum reliquis communionem habere potuit. Perfecto utique odio oderat excommunicatos; unde et sollicitos multos sua doctrina reddidit; plurimos a tyrannide tanta prohibuit, quosdam etiam penitus convertit. Ipsi denique quondam dicto regi commonitorium dictavit; et hæresiarcham ipsum, sanctæ sedis Romanæ invasorem, Wibertum scriptis salutaribus commonuit.

D Quid tandem? Romam sicut incepit, tyrannus ille invadit, tribus illam annis impugnat: quamvis demum perjurus, et pecunia plus quam viribus aut sapientia expugnat. Fitque beati Petri sancta Ecclesia impiorum latronum spelunca (*Matth. xii*). Sed necdum totam quidem Romam devicit Quoniam in castello, quod *Crescentii* dicitur, reverendissimus papa Gregorius permansit. Permanserunt quoque nec corrupti nec decepti, aut devicti nobiliores quidam Romani, magis obedire Deo quam homini (*Act. v*) cupientes hæretico.

Igitur accrescente tam impia hæreticorum persecutione, invitatus ab apostolico viro dux Apulie et Calabriae Robertus, Romam festinavit; ante cujus adventum Heinricus, Urbe relicta, fugit; quam una die manu armata dux fidenter expugnavit, dominum-

que papam de angustia turris in latitudinem sacri A palatii Lateranensis cum magno triumpho et gloria reduxit. Itaque, peractis ibi aliquot diebus, Salernum pariter perrexerunt, ubi et sanctissimus papa emigravit ad Christum. Nam miracula, quæ per eum operatus est Dominus, alia quidem vidimus, alia ab idoneis testibus audivimus, quorum non est modo dicendi locus. Fugato ergo ab Urbe Heinrico in Teutonicas partes statim ipse revertit, concitatis primum omnibus pene Longobardis adversum præfatam dominam, et adversus sanctum provisorem ejus, sed et adversus omnem catholicam unitatem.

Nec multo post-ecce coadunati sunt episcopi et marchiones cum aliis multis, qui magno impetu et furore subito terram invaserunt ejusdem comitissæ, putantes totam illico suæ ditioni subjungere. Tunc ergo congregati sunt et nostri siquidem pauci; quoniam una vix die præscii facti sunt; verumtamen nimis confortati sunt; quia dominus noster sanctus Anselmus episcopus suam eis benedictionem per nostram direxit parvitatem: hoc in mandatis præcipue commendans nobis ut si qui cum excommunicatis communicassent, primitus illos absolveremus, et tunc pariter omnes auctoritate apostolica et sua benediceremus, instruentes eos, quo pacto quave intentione deberent pugnare, sicque in remissionem omnium peccatorum eorum instantis belli committeremus periculum.

Facto itaque congressu citissime dorsa hostes dederunt; et captus est mox Parmensis episcopus, et nobiles multi, minores vero absque numero; sed et mortuorum non est inventus numerus. De nostris autem tres mortui sunt, et vulnerati pauci; qua in re gloriam Dei, et virtutem benedictionis reverendissimi præsulis fideles omnes agnoscere potestis. Abhinc enim confusa sunt hæreticorum conciliabula, et declinata est nimis elata eorum insolentia. Gavisi autem et confortati sunt omnes Catholici, præsertim domus illa, quam S. Pater noster Anselmus episcopus inexcuperatam postea custodivit, ac in fide catholica permanentem reservavit. Et factus est ille unius olim civitatis episcopus, innocenter quidem expulsus, multarum civitatum præsul magnificus. Nam potestatem ei et vicem suam dominus papa commisit per omnem Longobardiam, ubi Catholici non haberentur episcopi, qui tunc inveniebantur certe rarissimi.

Concurrunt itaque ad ipsum ab omnibus partibus Longobardiæ quotquot zelum habent fidei catholicæ. Ibi benedictionem Catholici, absolutionem excommunicati, sed conversi, accipiunt: ibi chrisma, ibi sacros ordines exquirunt; illic desolati solatium, inconsulti consilium, consulti gaudium inveniunt. Apud ipsum quidquid usquam dubit est, sapienter diffinitur. Ejusdem semper gravitatis et reverentiæ reperitur, nec pretio aut precibus corrumpitur. Multi sæpe ad illum modo nobiles, modo ignobiles,

A pauperes venerunt ac divites; qui, dum a prædicta comitissa vellent aliquid aut acquirere, aut acquisitum securius obtinere, munera sibi interdum grandia, interdum promiserunt alii majora; quibus ille, quamvis pauper ipse, atque egentes sui essent omnes, iratus respondit, dona respuit, adjutorium contradixit: quod si gratis postulassent, citius certe impetrassent. Ait enim: « Si est injustum quod expetunt, ero particeps, imo auctor eorum injustitiæ; sin autem justum est, reus ero, si justitiam vendidero. » Quod si mente aliqui perversa divinitus fors an excæcati, aut avaritia sæculi perniciosè implicati, catholicæ et apostolicæ restiterunt sententiæ, dum secum ratiocinari cœperunt, subito satis obtuerunt; quia sapientiæ illius resistere non potuerunt, imo eloquentiam hominis tantam tamque rationabilem mirati sunt. Omnem enim sacram Scripturam fere memoriter novit (ita ut); quid singuli, quid omnes de quavis causa sancti expositores sentirent, mox, ut interrogares, responderet. Multa sibi sacris ex Scripturis divinitus exposita cognovimus, quorum aliqua ab ipso habemus scripta, aliqua retinemus in memoria. Multos libellos propriis manibus conscripsit (482). Apogeticum unum diversis ex sanctorum Patrum voluminibus compilavit, quibus domni papæ sententiæ, et universa ejus facta atque præcepta canonicis defenderet rationibus et approbaret orthodoxis auctoritatibus. In Lamentationes Jeremiæ dilucidissimam fecit expositionem. Psalterium quoque rogatu benedictissimæ Dei ancillæ Mathildæ exposuit luculentissime, breviter quidem, sed utiliter usque illum in locum, ubi ait: *Benediximus vobis in nomine Domini (Psal cxxviii)*. Ibi siquidem vitam et expositionem finivit, nobisque omnibus alter patriarcha Jacob benedixit; cujus, ut omnibus notum est, universam in Italian benedictio descendit. In ipsum etenim et per ipsum hæretici ac schismatici alii convertuntur, alii confunduntur, quorum mox dentes confringuntur ipsorum, dum ipsius Domini verbis respondetur eis: *Cæci vident, claudi ambulant, surdi audiunt, muti loquuntur (Math. xi)*.

De abstinentia vero illius quid dicam? Omnes fere cibos habuit tanquam exosos, etiam delicatissimos: quæ prædicta ipse in Christo filia sæpe sibi exquisivit, non dico, non manducavit, sed vix gustavit. Cuncta sæculi blandimenta et corporis delicias, quibus gaudent homines, ipse sibi convertit in tormentum, abominando singula, tanquam quælibet venena. Cibos quoque appositos, dum a circumsedentibus interdum sumere cogeretur, infirmitatem, aut votum, vel quamlibet occasionem honeste finxit; ut, et desideratam observaret castimoniam, et convivantibus non inferret tristitiam. Vinum, sicut beatus ait Hieronymus, fere ut venenum fugit. Vidi, inquam, quod et tacitus notavi, ut in ore sumptam bucellam, nollet dentibus, sicut est con-

(482) Edidit hunc librum apogeticum D. Henricus Canisius tom. VI Antiq. Lect.

munis hominum consuetudo, masticare, ne aliquam dulcedinem caperet, sed molliter tactam et breviter involutam consumpsit.

Per totam sæpe mensam non bibit; verum, si ardentius quandoque sitis incubuit, circa vespas fortasse modicum aquæ privatim hausit. Nam et in ipsa aqua, prout mecum sæpe locutus est, gulæ gastrimargiam æstimavit, laqueum timuit, ideoque parcius delibavit. Quod si naturæ necessitas non coheret, insomnis, ut opinor, omni tempore permaneret. Nocte tota aut legit, aut scripsit, aut oravit; et, si fortius insisteret somnus, stans dormitavit; quod si delicatius interdum, in genua usque provolutus dormivit. In lecto quidem rarissime, nisi summa cogente verecundia vel necessitate; nec idem horis productis, sed quasi momentis. Paulominus jam ipsam devicerat naturam ut non jam videretur corpus, sed quasi spiritus totus. Vere potuimus in illo Evangelium hoc, ac [pro velut] si corporaliter agnoscere, quia non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei (Matth. iv). Nam, dum omnem sibi fere victum subtraheret, plus tamen omnibus laboravit. Venias de nocte, aut si privatim posuit, in die fecit permultas. Ad tertiam usque stabat frequentissime. In consecrandis vero ecclesiis vel altariis, quasi plenus spiritu, infremuit totus: quia ferventi semper devotionis amore, quidquid erat ecclesiasticum peregit. Mirabamur omnes subtilitatis ejus inexsuperabiles vires, quia nobis penitus penitusque lassus, solus laborabat.

Ut autem missarum ad solemnia ventum est, confestim totus lacrymis manabat. Librum ubivis [ubique] reperit, statim perscrutari diligentissime studuit; ut quidquid diebus tanquam percurrendo carperet, id noctibus pleniter ruminaret. Si quando in expeditione, sicut sæpius, aut in itinere fuit, licet multum fatigatus, non tamen aut cibum idcirco lautius sumpsit, aut in lecto quievit. Summæ ejus deliciae, aut fructus fuerunt aut herbæ. Omnem vitam et conversationem suam, quantum potuit, abscondit; sive fuit cum hoste in campo, sive privatim in domo, lectum suum modica circumdabat cortina, ibique [ut ibi] solus vel legeret, vel scriberet. A media semper nocte, sicut ait Propheta (Psal. cxviii), ad officium surgebat matutinale, nisi raro parceret debilitati filiæ sibi commissæ, scilicet gloriosæ dominæ Mathildæ; nam mater omnium virtutum discretio regnabat in ipso. O felicem illam, cui talis, tam providus semper assidebat pædagogus, non tanquam homo providus, sed ut providi consilii angelus! Nunquam, ut arbitror, astante illo, aut defraudata est aut decepta.

Mire mirandum, dum totam quandoque staret diem cum sæcularibus in consiliis plurimis et diversis, non est mente abalienatus, sed divinum semper aliquid intus agitabat et contemplabatur cœlestia. Milites domus illius, tametsi nimium sæculares, in illum tamen respexerunt omnes; plus ipsum quam naturalem dominam metuentes. In expeditionibus

et in cameris, inter quæque colloquia vel consilia, aut prædicavit aut quælibet bona verba protulit. Quod suum fideliter secuti sunt consilium, sicut eis prædixit, sic et sæpius illis evenit. Si non omnes prorsus convertit, fideiiores tamen plures Deo ac dominæ ipsorum reservavit. Omnes verò a multis sæpe sceleribus coercuit, contra hæreticos stare fecit, præter filios tenebrarum perpaucos.

Religiosos omnes venerabatur ut Patres, increpavit delinquentes; et hæreticum hominem secundo aut tertio correptum, sed non correctum, devitavit. Per singulas Ecclesias in omni supra dictæ sæpius dominæ terra regularem clericorum vel monachorum composuit vitam; qui et malle se inquit ut in Ecclesia nullus esset vel clericus vel monachus, quam irregularis, ut ita dicam, et irreligiosus. In divinis siquidem officiis quo affectu quæve contributione fuerit, non sufficio deponere [exponere].

Nihil in ecclesia legere permisit, præter orthodoxorum Patrum scripturas, sicut sancta præcipit auctoritas. Ordinem et concordiam, tam in casu quam in lectionibus, prout sancti Patres statuere, conatus est observare. Apocrypha omnia, sicut beatissimus papa Leo constituit, in Ecclesiæ non recepit officio; pro lectione tamen privatim in mensa vel collatione non respuit omnino.

Psalms quidem ut caute ac meditatim cantaremus præcepit, alioquin aspere increpavit. Navit Deus quoniam videbar mihimet aliquando tanquam plenus spiritu ex ipsius aspectu, et, quasi mei oblitus, videbatur ille mihi velut angelus. Inter divina mysteria nunquam vel raro sedebat. Missarum solemnia nunquam, prout percipere potuimus, sine lacrymis explevit. Ante omnia vero id studii semper habuit quatenus primum magistrum suum papam Gregorium imitaretur in omnibus, adeo ut discrepare ab illo prorsus nollet etiam in aliquo. Illis semper meritis attribuit quidquid in ipso fuit.

Dum vitam rememoravit monasticam et solitariam, quam se crebro deslevit amisisse, consolatus in eodem magistro est quia obediens sibi usque ad id factus est. Ille fons erat; hic quasi rivus bonus ab illo fluebat, et aridam irrigabat. Ille caput, totum corpus gubernabat; iste, quasi manus studiosa, quod injunctum est, peragebat. Ille sicut sol illuminavit omnia; iste velut splendor declaravit singula. Ille moriens mitram capitis sui transmisit isti tanquam potestatem suam ligandi et solvendi, sed et miracula, credo, faciendi.

Nam non multo post, cognoscentibus nobis omnibus, per ipsius consilium et fidem magnam præclara quædam fecit Deus per eandem mitram mirabilia. Inter alia enim reverendissimus dominus Ubaldus, Mantuanus scilicet episcopus, multis jam annis gravissime splenicus, toto corpore ulceratus, præsertim in cruribus, sic ut vix quomodolibet stare posset, vix etiam jacere vel sedere, qui et multa in medicos erogaverat nihilque profecerat apposita

eadem mitra, ubi major ingruerat dolor, pristinae redditus est sanitati.

Beatissimus itaque talis ac tantus magister miracula fecit multa vivus et mortuus. Fecit siquidem et bonus discipulus. Magister, inquam, in Deo; discipulus in Deo; et in beatissimo magistro facit, ut dicitur, plura discipulus. Nec mirum. Plura enim Petrus fecit, quam Christus; non equidem propria virtute, sed quia abnegans semetipsum secutus est Christum, sicut et hic Pater noster venerabilis; quia pium imitatus est in omnibus magistrum, multas operatur virtutes. Multi enim sunt quorum vitam novinus sanctissimam; qui et requiem vere obtinent sempiternam, sed miraculorum non ostenderunt virtutem. Hic autem non tantum quia vitam fecit religiosam, imo quia fidelcm peregit obedientiam, perfecto quoque odio partem odiens excommunicatorum et unitatem diligens atque defendens Catholicorum, miraculis approbat quod sermone docebat. Omnes ergo qui in unitate catholica praeceptis domni papae Gregorii hactenus obedistis, gaudete et exultate, atque his, qui retrorsum abierunt et vestigia veritatis dereliquerunt, ut factis modo credant dicite, quod verbis olim noluerunt.

I. Vidimus praesentes in vita ipsius subdiaconum ejus, nomine Tentonem, qui infirmos semper habebat oculos; qui, etsi praeter solitum quid vigilavit interdum, aut bibit forte vinum, diu postridie vix quidquam potuit videre, legere vero prorsus aliquandiu non potuit. Aquam itaque, qua manus suas domnus episcopus post sacrificium abluit, accepit, oculos lavit et sanos abinceps habuit. Vigilare ac legere non minus nobis aliis potuit.

II. Similiter et presbyter ejus Wido, febres patiens, aquam ablationis manuum ejus accepit, bibit et evasit.

III. Item Joannes diaconus suus, dum apud Mediolanum infirmaretur, festinavit sibi mandare, hoc addens in legatione quod mox audita ipsius passione, vellet in se virtutem benedictionis suae sentire; factumque est, ut credidit, statim enim sensit; pauloque post pleniter evasit, quem et presbyterum postea idem dominus episcopus ordinavit.

IV. Supra dictam quoque sibi commissam filiam, scilicet nobilissimam dominam Mathildam, diversis saepe ab infirmitatibus sanavit sola benedictione, et, ut ipsa nobis consueverat referre, virtutem frequenter ab illo sensit exire, ita ut ad tactum illius fugeret omnis tunc incumbens morbus.

V. Cogitationes hominum evidenter cognovit interdum, ipsisque cogitantibus: «Sic et sic, inquit, tali hora, talique in loco cogitastis.»

VI. Testis mihi Deus est quod non mentior, quia, dum semel cum illo de meis peccatis, sicut saepe solitus eram, conferrem, quamdam tentationem, qua tunc ferventius me spiritus nequam conabatur impugnare, confessus dixi; et ipse: «Verum, inquit, dicis, quia in ipso etiam ministerio altaris interdum

occurrit tibi.» Quod ut audivi, mox expavi, et ab omni deinceps prava cogitatione, praesertim illo praesente, studebam me coercere. Inter missarum quidem sanctas celebrationes, talia maxime consuevit videre; qui etiam id semper studii habuit ut quotidie missas celebraret. At, si die aliqua non celebravit, quod rarissime tamen aliquo accidit impedimento, tota die illa tristior erat et quasi gravis perniciem; sicut et illam quoque noctem, dum nimis ex vigiliis coactus dormivit aliquantulum, gravem et inquietam deploravit.

VII. Revelationes quoque digne memorandas vidit saepissime; quarum aliquas libet breviter perstringere. Quodam enim tempore, dum in ecclesia S. Pauli in territorio Mantuano, juxta episcopium, consecraret quoddam altare ad honorem S. Mariae, vidit ipsam corporeis oculis in eodem altari inter ipsa solemnia consecrationis.

VIII. Alio quoque tempore in Purificatione eisdem gloriosae Virginis Mariae, dum tardior ad ecclesiam veniret, cantantibus jam clericis invitorium, ubi ait, *occurrans Deo suo*, vidit intranti sibi Christum venire in occursum.

IX. Altera vero vice quadam, dum in magna compunctione cordis et lacrymarum decantaret psalmum LXXXI, utpote, *Inclina, Domine, aurem tuam*, sensit Dominum ad se inclinatum, et tanquam aurem adhibere ad auscultandum. Multa quippe et alia fecit atque vidit, quibus festinantes modo supersedemus.

Postremo, quam felicem fecerit finem, multi episcopi, et clerici nobilioresque laici praesentes viderunt. Testamentum non fecit, quia, unde faceret, non habuit, imitatus etiam in hoc magistrum, quem pauperem et in exsilio novimus defunctum. Qui etiam in extremis suis, sicut ab ipsius capellanis didicimus, religionis [religiosis] *Post omnia*, inquit, *dilexi justitiam et odio habui iniquitatem, idcirco morior in exsilio*. Equidem, quod in vita sua magister ac discipulus docuerunt, hoc et in more quasi testamento confirmaverunt. Ille, quos obedientes sibi vivens adhuc benedixit, moriens quoque Domino precibus commendavit; Heinricianos vero penitus penitusque, nisi post magnam demum conversionem et penitentiam, reprobavit. Hic praesentibus nobis in verbo Domini praecipit ut in fide ac doctrina beatissimi papae Gregorii permaneamus. Quod et cum benedictione nobis indidit et in remissionem peccatorum nostrorum commendavit.

X. Aduit huic benedictioni quaedam matrona nomine Berta, nobilis genere, nobilior mentis indole, animique devotione, uxor clarissimi comitis Bernardi, quae insolitam in capite patiebatur infirmitatem. Nam tanta in vertice capitis fatigabatur frigiditate, ut quasi glaciem superpositam aestimare interdum posset; quam calefactis ad ignem pellibus aut pulvinaribus saepe conabatur depellere; sed et medicis exquisitis plurimis, nullam consecuta est sanitatem. Quod si frigus eam aut ventus ibidem

aliquando tetigit, dum fortasse improvida dormivisset, non cooperto diligenter capite vehementi vexabatur dolore, ut quasi vertentes vel exsiliantes oculos timeret, et tanquam contractis colli nervis caput flectere non posset. Hæc, inquam, venerat illo quadragesimali tempore ad civitatem Mantuam ad comitissam Mathildam, ut tam venerabilis episcopi sanctum et quotidianum audiret officium. Unde accidit ut in extremis ejus ad benedictionem, quam prædiximus, citius multis aliis occurreret. Quæ, dum benedictionem ab ipso devotissima expeteret, manum ille capiti ejus imposuit, et expulso mox insanabili frigore, caurem illa saluberrimum recepit, et exeunte sudore atque aliquantula sanie per aurículas ejus, usque ad octavas Paschæ sublata est omnis occasio infirmitatis. Quanta deinceps signa clarissima Deus per ipsum sit operatus, quid mea referret dicere, dum constat per plurimos præsentialiter omnia vidisse?

XI. Rogavit itaque, quoad vixit, quatenus in capitulo monasterii S. Benedicti, quod est in ripa fluminis Eridani, sub obedientia sacri Cluniacensis cœnobii, unde frater ipse ac monachus fuit, sepulturæ commendaretur (485); et cum, concedentibus episcopo atque comitissa cæterisque omnibus, jam deferretur ad monasterium corpus, adfuit subito Sutriensis episcopus nomine Bonizo [BAR., Sabinensis episcopus dominus Domnizo], quem et Spiritus sanctus suscitavit, ut clamaret dignum esse, ut in episcopio episcopus sepelliretur. « Tanta, inquit, lucerna, non decet, ut abscondatur. Ipse adhuc vivens tanquam indignum se humiliavit, nos autem, ut vere dignum exaltare oportet hominem, quem fuisse scimus sanctissimum. » Acclamatum est idem statim ab universis, rapiturque a monachorum obsequiis; in episcopium defertur, ibique venerabiliter sepelitur. Mirabamur hoc quasi magnum primo miraculum, nescientibus, quod abinceps satis mirabilius erat futurum.

Nam et id quoque tunc notavimus, quod et multi episcopi et cardinales, magna etiam multitudo militum, die obitus sui eandem in civitatem venerant. Aderat siquidem Magalonensis episcopus, nomine Godefridus, et Benedictus Mutinensis episcopus, atque Aribertus Regiensis episcopus, et ejusdem civitatis episcopus, scilicet Mantuanus, Ubaldo vocitatus; sed et Damianus, cardinalis Romanæ Ecclesiæ, qui et abbas Nonantulensis cœnobii.

Hi omnes ad audiendam ejus sapientiam, ad capiendum ipsius consilium, sicut sæpe ipsi ac cæteri Catholici consueverant, advenerant. Sutriensis quoque pridie tantum recesserat; sed mox post transmigrationem ipsius, eodem die adfuit opportunus. Isti, inquam, et alii per plurimi, majores ac minores interfuere, qui et ipsius transitum viderunt, et clara miracula post obitum ejus præsentibus cognoverunt.

(485) Sequentia recitat Bar., anno 1086, n. 10.
(484) Recitat hæc Bar., anno 1806, n. 9.

(484) Igitur anno incarnationis Domini nostri Jesu Christi 1086, episcopatus vero sui anno xiii, indictione nona, finitis jam annis septem excommunicationis Heinrici quondam regis; post transitum autem felicissimi papæ Gregorii VII, menses novem, dies viginti tres, obdormivit in Domino venerabilis dominus et Pater noster Anselmus, Lucensis episcopus, xi Kalend. Aprilis, in civitate Mantua, presidente reverendissimo episcopo Ubaldo, atque dominante ibidem nobilissima duce ac marchionissa Mathilda.

XII. Tertia itaque nocte post sanctissimi Patris venerandam dormitionem, quædam contracta, quæ una semper manu, et posterioribus per terram serpebat potius quam gradiebatur (485); quæ etiam in domo nepotis episcopi annum unum et duos menses, ac dimidium manserat apud prædicti Patris tombam, meritis ipsius sana erecta est in prima noctis vigilia.

XIII. Sequenti vero die, circa tertiam, ut visum est, horam, fertur quod quædam a nativitate cæca ibidem fuerit illuminata, quam Brixiensis comitatus incolam tunc audivimus.

XIV. Eodem quippe die quasi hora sexta, pauper quidam in hospitio pauperum prædicti præsulis Mantuani, aliquanto tempore elemosynis sustentatus, a renibus usque curvus, ad ejusdem sancti Patris sepulcrum orans, subito se sanum erexit.

XV. Divulgatis itaque longe lateque talibus miraculis, ecce mulier quædam de castello, quod Capitelum dicitur, quæ visum penitus amiserat, cœpit virum suum flagitare ut ad sancti viri corpus eam perduceret. Illo vero negante, frater ejus misericordia motus, junctisque bobus plastro, cœpit eam deferre. Dum autem duobus milliariis perrexisset, incœpit arbores et plastrum, et boves, cæteraque jam omnia videre; quæ gratias Deo, ejusque sancto confessori agens, votum de paupertate sua faciens, domum reversa est.

XVI. Die nona erat in eodem castro alia quædam cruribus ac renibus contracta, quæ nulla ex necessitate, lectum suum per se potuit exire. Hæc apud civem quemdam Mantuanum, qui venerat illo, precibus impetravit, quod impositam plastro suo ad urbem detulit, et ad tumulum sancti præsulis humeris suis portavit: quæ, facta aliquanta oratione, paulo post sana surrexit.

XVII. Die undecima, quædam etiam de castello, quod Goudium dicitur, mensibus tunc viginti privata luminibus, biduo jejuna juxta corpus sanctum demorans, pristinam luminum claritatem recepit.

XVIII. Die quinta decima, altera quædam de castello, ut dicitur, Lazese, manu et pede contracta ore contorto, morbo caduco gravissime vexata, ibidem aliquandiu patiens, plenam recuperavit sanitatem.

XIX. Die sexta decima deinde astantibus nobis

(485) Recitat hæc Bar., anno 1086, n. 11.

pariter cum gloriosissima domina Mathilda, et A vitatem Mantuam concurreret, quidam de villa nomine Fornicata, et alia, quæ Blittolo dicitur, cum vexillis et sanctuariis reliquiis], sicut est consuetudo, venientes, et secus viam conspicientes cervam unam magnam, admoniti a quodam ipsorum presbytero, cœperunt omnipotentiam Dei invocare, quatenus meritis sanctissimi sui sacerdotis, ad quem devote pergebant, illasamque eis ipsam concederet, quod et sic factum est. Nam, quasi fixa loco, stetit quieta. At illi, misso in colum ejus quodam funiculo, ad usque sepulcrum venerandi confessoris mansuetissime perduxerunt. Factus est itaque inæstimabilis turbæ concursus. Alii pilos ipsius, tantquam veritatis indicium, rapuerunt. Alii tantum videre cupierunt; omnes autem æquanimiter mirati sunt. Sed, quia erat gravida, tantam sustinere pressuram non potuit, ad sepulcrum tamen pervenit, ibique succubuit; et paulo post, dum vivere non posset, occisa est; cujus caro in benedictionem diversas per partes divisa est, quæ multis certe infirmis pristinam reddidit sanitatem. Sed non minus laudabile ac gloriosum est, quod sequitur:

XX. Die decima octava, mulier etiam una ejusdem civitatis non ignota, dentium dolore ac viscerum torquebatur: quæ confugiens ad prædicti confessoris sepulcrum, sana mox facta est.

XXI. Altera quævis de oppido, quod Castellucule appellatur, adeo infirmata est ut a lecto surgere non posset ullo modo. Hæc, auditis tot miraculis, votum fecit, pauloque post evasit, atque octava die pedibus suis ad sancti viri tumbam veniens, votum ipsamet persolvit.

XXII. Die vigesima prima, erat insuper civis Mantuanus, qui, superveniente albugine, unius oculi visum amiserat. Multa itaque in medicos expendens nihilque proficiens, ad verum medicum salutis, per merita supradicti præsulis sanctissimi confugit, visumque recuperavit.

XXIII. Die vigesima tertia, post hæc puer unus de villa Vadumferratum appellata, quem arthetica [artrítica, *opinor*] officio brachiorum privaverat, ad idem oratorium delatus, sanitatem recepit.

XXIV. Die vigesima quarta, alius etiam puer de Burbassie, lumine privatus oculorum, et quasi hydropisim perpessus, admonitus sæpe in somnis tandem ad sanctissimi Patris patrocinia confugit et evasit.

XXV. Die trigesima prima, fuit presbyter de episcopatu Brixiensi de castro nomine Gorelengo, cui malum id, quod per antiphrasin homines *bonum* appellant, unius oculi lumen abstulerat, qui, audita tantorum signorum fama, ad sanctum sepulcrum properavit, facta vero ibidem oratione reversus est, et quavis prurigine, dum erat in via incitatus, oculum digito fricavit, apertisque mox palpebris clare vidit. Regressus ergo ad civitatem, gratias coram omnibus tam pio retulit patrocinio.

XXVI. Nocte sequenti trigesimum primum diem, quædam autem de castello nomine Maratica, juxta portum Lignacum in comitatu Veronensi, habens sinistram manum clausam, sed et totam partem illam gutta paralytica perditam. Hæc, trigesimo die obitus ejusdem S. præsulis, ipsius ad tumbam orans, sana surrexit.

XXVII. De comitatu quoque Mediolanensi, de plebe Rosade quidam claudus advenerat, qui et multa jam sanctorum limina sic contractus sanitatem expetens circuibat. Hic ad sanctum tumulum proruens, orationem faciens, sanus continuo factus est.

XXVIII. Die trigesimo nono, accidit deinde quod in multorum oculis jucundum fuit et mirabile. Nam in litanis, quæ Gregorianæ appellantur, dum innumerabilis hominum multitudo ad supra dictam ci-

vitatem Mantuam concurreret, quidam de villa nomine Fornicata, et alia, quæ Blittolo dicitur, cum vexillis et sanctuariis reliquiis], sicut est consuetudo, venientes, et secus viam conspicientes cervam unam magnam, admoniti a quodam ipsorum presbytero, cœperunt omnipotentiam Dei invocare, quatenus meritis sanctissimi sui sacerdotis, ad quem devote pergebant, illasamque eis ipsam concederet, quod et sic factum est. Nam, quasi fixa loco, stetit quieta. At illi, misso in colum ejus quodam funiculo, ad usque sepulcrum venerandi confessoris mansuetissime perduxerunt. Factus est itaque inæstimabilis turbæ concursus. Alii pilos ipsius, tantquam veritatis indicium, rapuerunt. Alii tantum videre cupierunt; omnes autem æquanimiter mirati sunt. Sed, quia erat gravida, tantam sustinere pressuram non potuit, ad sepulcrum tamen pervenit, ibique succubuit; et paulo post, dum vivere non posset, occisa est; cujus caro in benedictionem diversas per partes divisa est, quæ multis certe infirmis pristinam reddidit sanitatem. Sed non minus laudabile ac gloriosum est, quod sequitur:

Revertentibus enim eisdem post completam orationem, quamdam ad aquam venerunt, quam, nisi navigio, transire non potuerunt. Ut autem manifestarentur opera Dei, navis alteram in partem tracta est. Diu ergo expectantes et aliquantum tristes, eo quod jejuni erant ac fatigati, recordantes prioris miraculi, iterum invocaverunt Deum ut per merita sui sancti confessoris Anselmi transeundi daret consilium. Vix precibus completis et ecce navis dissoluta absque omni remige venit ad eos. Gratias itaque referentes Deo ejusque confessori sanctissimo, omnes transierunt incolumes, cujus ex navis ligno diversis de doloribus perplurimi sanati sunt.

XXIX. Nosse etiam volumus sanctum desiderium vestrum, quod non aliunde didicimus, verum ipsi vidimus et fecimus. Erat in obsidione cujusdam castelli veneranda, quam prædiximus, comitissa, ubi Teutonicus quidam ictu petrae vulneratus est in capite; qui triduo post deductus est nostrum in hospitium, quatenus ibi meliorem quam apud laicos haberet tranquillitatem. Hunc deinde gutta, quam paralytin medici vocant, tam crudeliter invasit quod amens penitus factus est, adeo ut nihil sane sentiret, neminem cognosceret. Vocati sumus denique et nos, quatenus injuncta ei poenitentia communionem daremus. Sed neque poenitentia quid esset potuimus ei innotescere. Postremo, nec quid Deus esset potuimus eum facere agnoscere, aut Deum vel aliquem sanctorum invocare. Æstimabamus certissime dæmonium illum habere. Vociferabatur enim, ut assolent insani, clamore valido inconvenientia multa; et nisi teneretur violenter, non solum vestimenta, verum etiam discerpisset membra. Auditur undique clamor, accurrunt plurimi, alii plangentes, alii admirantes. Audivimus quoque nos in camera ipsius

dominæ, lamentabilem illius vocem, quæ divino com-
puncta instinctu, ait ad me ut annulum, qui S. An-
selmi fuerat, quem etiam beatus papa Gregorius
aliquandiu habebat, in aqua lavarem, quam biben-
dam, sibi [ægro nimirum] porrigerem, sperans quod
meritis ipsorum liberaretur. Surgens ergo, et ac-
cepto annulo, perrexi ad eum, quem inveni miro
modo vociferantem, ac seipsum discerpentem.

Nam licet eum quinque viri fortes tenerent, duo
per crura, duoque per brachia, et unus in capite,
luctabatur tamen pectore ac ventre magis quam cre-
derem, nisi præsens vidissem. Accepta itaque aqua,
annulum intus in nomine Domini posuimus, et aperto
ejus ore in magna violentia cum cocleario parumper
eum vix primo potavimus; qui non multo post vo-
cavit me ex nomine, atque incœpit vocem meam
agnoscere, et admonitus continuo invocavit S. An-
selmum; et, ut breviter dicam, post unam, ut æsti-
mo, horam meritis sanctorum confessorum qui eo-
dem annulo in divino utebantur officio, requievit
mansuetissime et loquebatur recte. Huic nempe mi-
raculo multi intererant, qui præsentem viderunt et
audierunt, atque misericordiam Dei in suis sanctis
confessoribus glorificaverunt.

Hæc de beatissimo Patre ac patrono nostro sancto
Anselmo Lucensi episcopo perpauca quidem,
quantum ad ipsius merita, sed vestris, spero, piis
desideriis proficientia, ego B. peccator presbyter
suus in poenitentia, non dico filius, sed servus, ab
ipso multis cum lacrymis ad eundem ordinem pro-
motus, venerabiliter vobis expetentibus explicavi
devotus. Precor vos, orate pro me.

*Quæ sequuntur a recentioribus conscripta sunt,
sicut ipsi aut viderunt, aut a fidelibus intellexerunt.*

XXX. Quadragesimo nono die a sancti viri trans-
itu, sole jam occidente, per famulum suum dignatus
est Dominus ostendere et hoc miraculum. Venit ad
tumulum sanctissimi Patris nostri quædam de epi-
scopatu Cremonensi, de ora illa quæ dicitur Cancer,
cui albulum unius oculi lumen penitus abstulerat;
alteri vero vix in die videndi facultas erat. Quæ ora-
tionibus aliquandiu insistens, meritis sancti præsu-
lis cæcati oculi claritatem recepit. Alteri autem, cui
meridies ad videndum antea vix suffecit, nunc cre-
pusculum noctis ohedit.

XXXI. Convenerat ad urbem Mantuanam pro ve-
neratione sancti viri multitudo magna, de civitate et
episcopatu Brixia. Inter quos erant quidam sub ob-
tentu religionis, imo causa simulationis. Ad quorum
incredulitatem confutandam, et ad credentium qui
ibi aderant fidem corroborandam, Dominus omni-
potens suam ostendit misericordiam; quidam enim
senex de familia Manfredi, de loco qui dicitur Pi-
gognata, ob incisionem unius genu, accedente quo-
que alteri gutta [apoplexia], occasione hujus incisionis,
officio pedum tribus mensibus caruerat; qui

A meritis beatissimi Anselmi pristina restitutus est sa-
nitati die quinquagesimo ipsius obitus.

XXXII. Dominæ Mathildæ, Ubaldo Mantuanus
episcopus, gaudium et lætitiā (486)

Immense desiderio vestro desideratam scribimus
lætitiā. Fuit quædam de Capriana, quæ, velut ani-
mal, manibus et pedibus incedebat, quam Deus om-
nipotens per merita sanctissimi Patris nostri erexit,
et ad iter tantum officio pedum, sicut hominis natura
expetit, frui concessit.

XXXIII. Simile etiam remedium cuidam de insula
Parmensi, quæ est juxta caput Parmulæ, similiter
incurvato conferre dignatus est.

XXXIV. Præterea puer quidam de Monte Claro
manum et pedem contractum habebat, cui Deus
B utrumque precibus beatissimi præsulis ad certum
usum restituit.

XXXV. Nec non mulieri cuidam de loco, qui di-
citur Insula Ogeru [Bar., Egeni], quæ manum ar-
dam habebat, per ejusdem patroni nostri interces-
sionem optata salus advenit.

XXXVI. Cuidam quoque puero de Ripalta [Bar.,
Rivalta] visum reddidit.

XXXVII. Quædam similiter de episcopatu Vero-
nensi, cum jam civitati nostræ appropinquaret, oculorum
claritatem recepit.

XXXVIII. Quidam etiam de Plevazano [Bar., Ple-
vizano], cujus calcanei natibus indissolubilibus ad-
hærebant, pristina restitutus est sanitati, quem do-
mino et religioso viro Lugdunensi archiepiscopo
C ostendimus, et locum denotavimus ubi calcanei jun-
cti fuerant. Quæ multi ex episcopatu Brixia et Ve-
ronæ, diversisque aliis partibus, qui convenerant
pro veneratione viri in vigilia Ascensionis Domini
videntes fieri, conversi sunt ad Dominum, abrenun-
tiantes diabolo et sequacibus, et promittentes se
prius ad effusionem sanguinis perventuros, si ad id
periculi devenirent quam ab hac fide desicerent. Hæc
omnia in vigilia Ascensionis Domini, et in sequenti
nocte facta sunt; et multa alia, quæ præ multitudine
invenire non potuimus; quæ, si invenerimus, vobis
scribemus (487).

XXXIX. Erat præterea quædam de castello, cui
D nomen est Gudiciole, quæ pede ex contractione genu
terram attingere non valens, incedendo curva vix
duobus baculis infirmos sustentabat artus. Hæc ali-
quot diebus sancti pontificis postulans misericor-
diam, consecuta est suæ infirmitatis salubrem me-
delam

XL. Fuit pariter vir quidam nobilis genere, Ade-
cherius nomine, cui biduo sanguine e naribus erum-
pente, velut de vena ferro percussa, de sola mortis
expectatione jam cogitabat. Sed cum jam nulla
medicorum adhibita cura perumpentem sanguinem
alebant restingere, interpellans sanctum pontifi-
cem, atque ad ipsius corpus se venturum devotus.

(486) Recitat hanc epist. BAR., anno 1083, num. 12. (487) Hucusque epistola Ubaldi.

instantis mortis evasit periculum meritis et precibus sanctissimi viri.

XLII. (488) Miraculorum quædam vel oblivioni tradita vel antea incognita, nunc vero comperta, notitiæ vestræ præsentare cupio. Remeantes cum gaudio Brixianenses, de quibus nuper scripsi vobis, cum jam perventum esset ad vadum quod paululum est supra Godfium, non reperta ulla navi, nullam in corde suo tulerunt molestiam, omnem in Deo et S. Anselmo ponentes fiduciam. Moram itaque facientibus, quodam equo ex alia parte fluminis viso qui moriens et exhalans absque cibo et potu per tri-duum ibi jacuerat, quidam ex eis indubitanter rogavit Deum et S. Anselmum ut surgeret et omnes transveheret. Qui mox surrexit, et ad transferendum eos se obtulit.

Ecce, quam magnifica Patris nostri merita! Ecce, quam imperiosa potentia! Mortis lex frangitur, sua jura mutari queritur, obnoxius morti eripitur, vitæ conceditur, vitæ reparatur, ut servis Dei obsequatur; et qui se ferre non poterat, ad ferendum onus præparavit, et tam famulanter ad parendum se offert quasi ratione non careret. Velle dicere videtur: Si natura pateretur, cur me non ascenditis? Cur me ad servitium vestrum non exercetis? Non sum ob aliud vitæ concessus mortisque faucibus ereptus. Interea quidam nautæ videntes illos apud ripam manentes, navigio ad transvehendum illos advenere, sperantes se ab eis pretium habere posse. Quam navem intraverunt, et feliciter transierunt. Ecce quantum equus laborabat, ut se obedientem exhibeat, et quantum nititur, ut obsequendi voluntas manifestetur! Sed quod ore non loquitur, hoc gestu corporis profitetur. Transgrediente quippe navi transgreditur, revertente quoque illa, revertitur. Postremum transvectis omnibus, ad locum unde venerat perrexit, ibique paulo post vitam finivit.

XLIII. Fuit puer quidam Cremonensis a compluribus vicinis suis ad tumbam sancti viri allatus, qui manum aridam habebat. Ejus salutem reverenter et confidenter et præ magna confidentia, quasi minitanter, postulabant, dicentes: « Piissime præsul, sancte Anselme, confessor Dei, exaudi nos pro famulo tuo orantes; si quid in vita a te meruimus, si prædicationem tuam fideliter accepimus, si fidem incorruptam servavimus, si contradicentibus tibi constanter restitimus, exaudi nos, adjuva eum et libera; multos sanasti infidelibus, unum saltem concede fidelibus, ne forte insultent nobis inimici objicientes: Nunc apparet, quam grati, quam fidi ei in vita exististis. Si vos in vita dilexisset, in morte quoque vos honorificasset; sed quam vos indignos, abominabiles, contemptibiles esse judicavit, a tanta gratia alienos vos fecit. Repelle a nobis, piissime Pater, hoc opprobrium, et cito profer nostrum gaudium. Monstra te nobis propitium, in quem semper respicimus unicum, quem nobis inspiciendum proponi-

(488) Epistola altera, Ubaldi episcopi Mantuani, ad eandem illustriss. dominam Mathildam.

A mus speculum, a quo postulamus auxilium. » Illis ergo tam devote orantibus, quam rogabant salutem eorum precibus est consecutus. Quam quidam Hermannus de Scorzarolo, qui manum similiter contractam habebat, est adeptus.

(489) Præterea mulier quædam, quæ humum cernua semper spectabat, quæ nisi fuste sustentata ire non valebat, apud tumulum memorati Patris, multis videntibus est erecta. Cujus locum non notavi, quia præ multitudine inveniri non potuit.

Tertia vero die Ascensionem Domini antecedente, duo facta sunt mirabilia. Quædam enim de episcopatu Cremonæ, de loco qui dicitur Casa Anserii, quod per octo annos amiserat, intercedente sanctissimo patrono, lumen recepit.

B Ipsa quoque die, mulier quædam de abbatia Leonensi, dexteram habens aridam, quam contractis nervis brachii, fere juxta humerum semper tenebat, contractoque genu ejusdem lateris humum digitis pedis summo tenus vix tangebatur, apud tumulum sancti Patris nostri utriusque mali sospitatem invenit.

Inter illa quæ in ascensione Filii sui Deus per famulum suum magnifice operatus est, mirabiliter admirandam ejus virtutem postea mihi declaratam ab eodem cui salutis nostræ Auctor suam contulit medicinam desiderio vestro desideranter notifico. Quidam enim fuit de villa vestra quæ est prope Rosinam, nomine Ciliano, qui non tam renum [genuum] rectitudinem dolebat sibi fuisse negatam quam manuum virtutem omnino ereptam. Adeo enim, gutta immaniter perurgente, tredebant, quod nihil agere nihilque tenere valebat. Huic itaque per visionem Dominus revelavit quod si ad tumulum sanctissimi Anselmi se venturum reverenter voveret, utriusque infirmitatis salutem illico se adeptum gauderet. Hic ergo evigilans, visionem secum cogitans, nescius quid ageret, ambiguus quid crederet, revelationis incredulus, salutis tamen cupidus, quosdam bonos homines suæ viciniae ad se acciri fecit, narrataque visione, vovendi se ab eis consilium recepit, factoque voto, statim convaleuit.

Item mulier quædam de Fossa Capraria, renibus [genibus] incurvata, pedum servitio privata, eorumque loco fustium auxilio diu potita, cum jam accessisset ad tumulum Patris nostri, sole jam decedente, tam gravis et variæ infirmitatis subito sospitatem recepit.

Quod mihi quædam matrona mulier honesta, mater Joannis de Persico, retulit, vobis quoque referendum putavi. Hæc fide plena, Dei amore perfecta, sanctissimi Anselmi disciplinam instituta, suorum presbyterorum officium propter excommunicationem spernens, quadam die dum a circumstantibus quæreret unde aliquem dignum et ad celebrandam missam idoneum habere posset, quidam de Casalo Maggiore astans dixit: « Cur vestrorum presbyterorum

(489) Post hæc nulli amplius numeri in apographo nostro signantur.

ministerium contemnitis?—Propter amorem, inquit, et prædicationem S. Anselmi, pro cuius meritis Dominus omnipotens quotidie facit mirabilia. » Qui dixit : « Nunc vos deprecor, in toto corde rogetis eum ut, si aliquem erexit, sicut creditis, me contrahat; aut, si quem illuminavit, mihi lumen auferat. » Vix finita prece, ultionem Dei sensit adesse, et continuo flectens se in latus, multum claudicare cœpit. Hæc autem videns hoc, cœpit intentius rogare Deum, ut adhuc augeter supplicium super incredulitatis filium, et confestim dolor tantum crevit quod vix ad hospitium perrexit, et quasi mortuus est relictus. Huic ergo matronæ venienti, ut gratias Deo et S. Anselmo referret, quidam de monticulis Guiberti, bene notus, ei obvians, jam ab urbe regrediens, magnam sibi quod contigerat narravit miraculum. Quadam nocte cum ivisset ad flumen Oleum, ut hauriret aquam, porrecto uncinò, quoniam ripa fuerat alta, decursus aquæ sibi situlam abstulit, ablataque face, quoniam nox obscura erat, cum videret a fluminis vertigine abduci, rogavit S. Anselmum ut eam sibi redderet. Facta autem prece, cum deposuisset uncinum, et vix duo brachia appropinquaret aquæ, continuo ansa situlæ se elevavit et uncinò se applicavit.

Per merita ejusdem sanctissimi Patris nostri quædam monacha de ultramontanis partibus de villa, quæ dicitur Gamudium, juxta castrum Cisne sita, unius oculi lumen recepit, et de altero, gratia Dei, nunc clarius videt, unde paululum videbat

Quædam igitur mulier de episcopatu Cremonensi, de castro, nomine Benengo, quod est situm juxta Jovisaltam, habebat puerum duodecim annorum qui nondum a diebus nativitatibus suæ, nervis contractis, noverat gressum. Hujus ergo salutis mater cupida, devotione plena, fide perfecta, eum se latram ad venerandum vocit, deferensque, jam fessa propter onus, cum accederet ad marcham regiam, deposuit; cum fide et devotione, qua semper caruerat, salutem mox invenit.

Præterea quædam mulier de Wartalda in somnis præmonita, revelationi credula, venit ad implorandum S. Patris nostri salutare suffragium. Hæc adeo hydropico morbo laborabat quod se ferre non valebat. Ejus namque corpus tantum intumuerat quod se, quin creparet, vix continere poterat. Nec jam dicendum corpus, sed potius truncus; nec ulla hominis in ea videbatur species, sed tota deformis, et quædam mortis facies. Articuli enim manuum et pedum in solidum abierant. Nam si forma et oculorum orbitas perierant, mors potius quam vita instabat, et de salute non desperabat. Dignum ergo fuit ut sanctissimus Anselmus huic salutis tribueret gratiam, a quo tantam expectabat medelam, quam sequente nocte lætatur se esse adeptam.

Sicut a comite Guifredo et a Sigefredo de Beredo

(490) Ex epist. cujusdam Ugonis ad Mantuanum episcopum.

A ejus milite modo didici vobis scribo. Vobis et abbatissa S. Pauli de Parma Mantuæ manentibus, ejus milites, auditis multis signis de S. viro, ad cuius venerandum tumulum ire volentes orationis causa, rogaverunt quemdam, nomine Albericum, filium Alberici de Palmia, ut secum iret pro delictorum suorum petenda venia: « Sicut, inquit, ore stulto et livore pleno irem ad asinum, ita vadam ad eum, nisi fortasse derisionis causa, ad ejus impetrandum auxilium. » At illi redarguentes et contumeliam inferentes, tandem ut secum veniret eum compulerunt. Extremo autem die, quidam contractus fuerat, quem ad tumbam prostratum videre cupientes, accesserunt, et reverenter orantes tumulique lapidem osculati, lætantes redierunt. Ille autem, ut videret (eum) qui liberatus fuerat, pariter volens accedere, a sepulcro, tanquam indignus et blasphemus, duobus fere passibus prohibetur, pedibus graviter et pigriter hærentibus. Hic vero, credens crura sua fasciis stricta, exivit; et comperiens id sibi non obfuisse, iterum intravit, ultra eundem terminum non valens pergere. Ipse autem, dolens sese toties esse repulsum, egressus est cum pudore, admirans et stupens quamobrem id sibi contigerit. Interea cæcus quidam illuminatus est. Cognovit ergo suam stultitiam, et maledicti pœnitens flevit amare. Denique cum canonicis pro ferendis laudibus a S. Andrea rediens, multis ante januam S. Petri profusis lacrymis, ad tumulum Patris nostri, sicut cæteri, meruit accedere. Quod ne socii ad contumeliam sibi objicerent, tacuit; sed nunc, ad gloriam Dei et ad sanctissimi Anselmi, ubique prædicat quod sibi contigit

Cum venissent aliquot Brixienses ad venerandum tumulum Patris nostri, obviaverunt cuidam pauperi similiter venienti pro salute petenda de episcopatu Cumano, de Valtelina, qui cernuus, nisi fustibus sustentatus, incedere non valebat; quem secum duxerunt, et pro charitate sanctissimi Anselmi commatum ei dederunt. Ad quorum fidem confirmandam et devotionem augendam, Dominus per intercessionem prædicti Patris, x Kal. Junii, nocte jam appropinquante, hunc erexit, et absque baculorum sustentatione ire concessit.

D Præterea cuidam puero a diebus nativitatibus suo surdo et muto, paulo post migrationem sanctissimi Anselmi ejus meritis, nobis nescientibus, reddidit auditum. Huic vero secundo die intrantis mensis Junii, circa nonam, ejus linguæ solvit vinculum, juxta illud quod in Evangelio legitur: *Bene omnia fecit; surdos fecit audire et mutos loqui* (Marc. vii.).

(490) Aliud quoque miraculum, quod confratre Vitali Brixiensis Ecclesiæ presbytero, religiose vitæ viro, aliisque pluribus referentibus didici, paternitati vestræ, venerande Pater, Mantuane pontifex, me Ugonem scribere, ut jussisti, non piguit. In

Villa, cui nomen est Murana, quæ a civitate Brixia: septem milliariis distat, mulier erat quædam, filiam habens, linguæ officio et pedum ita privatam quod, nisi alio deferente, aliquo modo nullatenus surgere valebat; quæ, cum ex more portaret extra domum contractam filiam, tædio quotidiani laboris suspirans, inquit: « Piissime Deus, per merita sanctissimi confessoris tui Anselmi, misertus meæ tribulationis, aut miseram hanc præmortuam sanitati restitue, aut eam de præsentī vita auferendo me a tanto labore erue, alioquin hic eam tibi relinquo. Fac quod placet, quia nullum pro ea laborem patiar abinceps. » Quo dicto, mox abiit, filia destituta, ut dixit. Modico autem facto temporis intervallo, domum remeans, quam sanctissimo Anselmo reliquerat invenit sanam. Et eam quæ paulo ante linguæ ligatæ fuerat audivit expedite exprimere verba; quod factum mulier admirans et gaudens, Domino sanctoque præsulī reddidit laudes pro filia: recepta sanitate.

Presbytero quoque Ottone laudabilis vitæ viro narrante, quibus et Cremonensibus civibus contestantibus, aliud cognovi miraculum quod silentio minime est prætereundum. Quadam die equitantibus extra civitatem aliquot Cremonensium, cœperunt vario sermone inter se referre quædam miraculorum quæ Dominus operatur meritis sanctissimi confessoris Anselmi. Cumque ad invicem hæc revolverent, quidam eorum, ut mentis erat perfidæ, exprobrando eis interrogabat an huiusmodi vanitates crederent, et quod Deus per eum miracula ostenderet; quibus respondentibus procul dubio hunc famulum Dei esse sanctum et multis miraculorum signis clarificatum, inquit ille perfidus: « Si est, ut dicitis, sanctus vel si alicui reddidit gressum, nunc contrahebat in quo sedeo equum. » Sicque factum est. Nam paululum progressus, mox contractus stetit cui insidebat equus, atque prædictus homo infirmitate præventus diu laboravit, donec ad sanctum corpus suppliciter ire destinavit.

Quod etiam matre mea de se narrante cognovi non est tradendum oblivioni. Die quadam subito superveniens gutta, ita unius oculi lumen sanguine cooperuit quod recto visu terram etiam spectare non valuit. Urgente itaque eam oculi dolore, confugit ad S. confessoris tumulum, suppliciter his verbis postulans suo dolori subsidium: « Sanctissime confessor, salubrem mihi confer medicinam. Nam nullum, nisi te, quæram medicum. Tu enim meæ infirmitati salubre vales conferre subsidium. » Confricato itaque oculo ad lapidem, quo tegitur sancti corporis arca, cum remearet domum, huic ego sum testis, mox noxia gutta recessit.

Relatione confratris Vitalis Laudensis Ecclesie presbyteri, in multorum audientia sicut et cætera, rem dignam memoria cognovi, qui huic facto præsens interfuit. Hujus fides et vita, jamdudum in Dei

A rebus probata, fidem ejus testimonio adhibendam indubitanter demonstrat.

Arialdus sanctissimi confessoris Anselmi frater quamdam habebat quinque annorum filiam, quam febrium vis fatigabat; et insuper ex ipsius auriculæ foramine gutta, quam dicunt, fistulam generante, putredo quædam assidue guttatim stillabat; quæ etiam approximantibus sibi fastidium generabat. Prædictæ puellæ parentes particula quam habebant de ligno navis lota (cujus miraculum superius est prænotatum), aquam ablutionis suæ filia: dederunt bibere, invocantes sanctissimum confessorem nepti suæ subvenire, qua hausta, præfata puella utraque infirmitate mox est liberata.

B Rem, quam impræsentiarum enarro, sub D. Mathildæ comitissæ narratione didici et testimonio. Cujus attestationi indubitanter credendum cognovimus ex ipsius probata fide et religiosi moribus; quod etiam mihi pariter innotuit, asserente eadem puella cui hoc contigit: Nocte quadam repente dolor, ut sæpe, puellam, Atheliasiam nomine, Azonis marchionis filiam existentem in prædictæ dominæ camera, in parte ventris acriter torquens magnos cogebat dare clamores. Interrogante autem prædicta domina quid ageret, responsum est eam S. Anselmum frequenter sibi in auxilium invocare. Cumque, ex præcepto ipsius dominæ, pulvinar in quo S. præsul vivus solitus erat sedere illi parti corporis, in qua dolor imminabat, fuisset impostum, mox clamavit puella omni dolore se liberatam.

C Viro quodam, Constantio nomine, asserente, rem cognovi præterea memoriæ commendandam. Superveniens infirmitas uni puero, cujusdam militis scutario in tantum vocem suffocaverat quod ab aliquantulum a se remotis vix audiri poterat: et quia dominum suum clamore interclusæ vocis vocare non poterat, habebat cornu, cujus sonitu, in quo esset loco, sibi innuebat. Hic itaque cum prænominato Constantio ad S. confessoris tumulum, suffocata vocis devote poscens remedium, ita sospitatem adeptus est vocis quod nunc valet audiri a multum etiam remotis. Prædictus Constantius, completa devote oratione, pulverem de lapide sepulcri sancti confessoris cum devotionis reverentia rasum, et a custodē reverenter susceptum secum detulit, quem aquæ mistum, cuidam mulieri vi febrium nimium laboranti, invocato auxilio sanctissimi præsulī, ad potandum tribuit. Ut autem mulier aquæ potum hausit, fugata omni passione febris mox evasit.

D Vir quidam Mantuanæ civitatis civis, Oddo Martini Canevarii dictus, tanti doloris cogebatur angustia, quod frequenter præ dolore totum corpus cooperiebatur sudoris aqua. Et quia nimii doloris torquebatur instantia, dicebat se hac sola posse sanari medicina, si vestibus conscissis permitteretur cultro findere et pectus. Cum autem jam de sola mortis expectatione cogitaret, alatum est pulvinar in quo sanctus præsul in carne natus sedebat. Quod ubi

ipsius pectori fuit superpositum, sancti præsulis A invocato nomine, statim discessit omnis dolor.

Relatione Guidonis et Vitalis Lucensis episcopat-
us honestæ vitæ presbyteri, atque pariter sub tes-
timonio Allucionis Lucanæ civitatis nobilis viri,
rem, quam narro, cognovi, qui præsentem interfue-
runt huic miraculo. Vir quidam manum juxta bra-
chium contractam habebat, cui prædicti Allucionis
frater ex pietate in domo sua necessaria longo tem-
pore ministravit. Præfati vero presbyteri, atque pa-
riter jam nominatus Allucio confidentes maxime de
misericordia sanctissimi præsulis, hominem manu
contractum, ad quamdam deduxerunt ecclesiam, in
qua prædictus Guido presbyter quædam sancti præ-
sulis pro reverentia ac honore considerat vestimen-
ta. Orantibus itaque illis unanimiter atque postulan-
tibus devotione multa, ut Deus, ad confutandam et
superandam Petri hæretici et invaloris Lucanæ Ec-
clesiæ nequitiam, in hoc homine declararet sanctis-
simum pontificis admirabilem gloriam, sanatus est
homo cujus manus erat contracta. Prædicti itaque
sacerdotes spectantes tam præclari facti lætitiã, ne
Domini occultarentur magnalia, ex præcepto obe-
dientiæ sanato homini jusserunt elevata cruce pro-
perare in Lucanam civitatem, ut populorum turbæ,
spectantes hunc Domini misericordia mirabiliter sa-
uum, quem paulo ante noverant contractum, vel sic
venirent quia sanctum præselem sanctitatis vitam
predicantem sine causa sede propria expulerunt, ut,
qui verbis ipsius noluerunt credere, vel tam eviden-
sibus operibus crederent. Sed Petrus hæreticus, qui
etiam mittens manum in christum Domini, non ti-
muit præsumere sanctum pontificem de propria ex-
pellere sede, et sibi eam nefande eripere, indurato
corde visis signis et prodigiis, adhuc perseverat in
incredulitate suæ nequitie. Considerans denique ille
nefandus hoc ad confusionem et detrimentum sui
evenisse, tentavit sanatum hominem in custodia re-
trudere, volens hujus rei signum tali perfidia occul-
tare. Sed, quia *verbum Dei nunquam est alligatum*
(II Tim. II), timens populum in se hac de causa
concitatum, confusus permisit abire quem habebat
reclusum.

Sub testimonio eorundem virorum pariter, et
aliud cognovi miraculum mirifice mirandum. Homi-
nibus loci, cui nomen est Castellonium, diu atque
puteum fodientibus, venam aquæ nulla arte, nullo
ingenio reperire poterant. Cumque jam longo labore
fatigati, de aquæ inventionem desperantes, inani opere
vellent deficere, cœperunt se adhortari dicentes ad
invicem: « Instantia orationum et eleemosynarum
largitione deprecemur unanimiter Dominum, ut me-
ritis sanctissimi præsulis Anselmi nobis concedat
aquam reperire, pro qua inveniendâ diu frustra in-
sudavimus. » Facientibus itaque illis eleemosynarum
charitatem pauperibus, subito adventit puer nuntians
in puteum abundantiam aquæ repertam.

In litteris archidiaconi Tarvisinæ Ecclesiæ D.
Mathildæ directis, et nuntii relatione qui eas detulit,

hæc res mihi pariter et multis aliis innotuit. Erat vir
quidam, Lanzo Judex nomine, Mediolanensis gene-
re, Tarvisinus habitatione, quem [qui] ficus agri-
tudine vehementer virente et guttæ morbo graviter
eum in pedibus ferente, et gressu fuerat privatus, et
requies somni penitus sibi nulla dabatur. Et quia,
viribus jam deficientibus, in lecto vix se resolvere
valebat, funiculus supra lectum fuerat ligatus, cujus
adjutorio se mutabat in quodlibet latus. Die igitur
quadam, tractis suspiriis et profusis lacrymis, cepit
orare his verbis: « Deus, meritis S. Anselmi, cujus audie
admirabilem gloriam, ostende in me etiam tuæ vir-
tutis clementiam. Sancte confessor, memento fami-
liar. tatis quæ nos in scholis socios junxerat, prosit
mihi, piissime præsul, quæ persæpe miscui tecum
amicitiæ verba; ad venerandum tuum tumulum ve-
niam, si præstas sanitatis lætitiã. » Tota itaque
proxima nocte, sopore somni arreptus, quievit usque
in crastinum. Facto autem mane, sentiens se jam
convalescere, mox incoepit confidenter ire, siquæ
sancti præsulis misericordia liberatus, nunc gaudet
se optime sospitatum.

Præterea adolescens quidam auditus et linguæ
officio a nativitate privatus fuerat, qui plus mens-
bus duobus nobiscum demorans suæ infirmitatis
certam nobis et multis aliis dederat notitiã. Ille
quater in somnis vidit sibi roganti sanctum ponti-
ficem, et aures juxta sanctum tumulum sibi aperiri,
et vinculum linguæ pariter dissolvi. Veniens igitur,
ut fuerat præmonitus, ad sanctum corpus, mugiens
et pectus tundens, pro viribus, sanctissimi præsulis
devote poscebat præsidium. Aliquot itaque diebus
insistens orationibus, et auditus consecutus est læ-
titiã et distincte loquendi plenam efficaciam; quod
præsentem vidimus et fere cunctus populus nostræ
urbis.

Præterea mulier quædam fuit longo tempore loci
privata, quam, accedente gutta, ad tempus tantus
dolor capitis vexabat, ut furiosa præ angustia pro-
pria roderet membra. Hæc utique hortatu et adju-
torio Opizonis de Gonzaga ad sancti confessoris de-
ducta tumulum, et guttæ liberatur angustia, et lucis
pariter consecuta est lætitiã. Cujus præteritæ in-
firmitatis prædictus Opizo adest testis, qui corpo-
ris alimenta ex pietate diu sibi præbuit in domo
sua.

In prædio Canonicorum beati Petri, in loco, cui
nomen est villa Sancti Laurentii, mulier fuerat quæ-
dam, cui nasus horribiliter intumuerat, et calor in-
trinsecus urens saniem emittebat. Hæc devote san-
ctum deposcens præselem, consecuta est desiderata
salutem.

Item, quidam puer de Sacciula gaudio lucis priva-
tus fuerat, qui rediens a Cremona ad sancti præsulis
festinabat tumbam, a qua paucis diebus discesserat.
Properans itaque sitienter ad sancti remeare corpus,
ad lapillos sæpissime allidebat pedes, utpote homo,
qui sibi adversa nullatenus prospicere valebat. De-
lens ergo et gemens sanctum confessorem poscebat

suppliciter et calamitatem tantam dignaretur aspici. Taliter igitur oranti in via, dum veniebat, occurrit desiderata lucis medela.

Pariter quidam de episcopatu Tarvisino, lumina ad proprium usum laxare nequibat. Hic quoque veniens ad venerandum tumulum, recepit optatae lucis gaudium.

Puella quaedam pariter fuerat in villa, cui vulgaris usus indidit nomen Mairana, a civitate Brixia non multum remota. Huic et linguae usus interclusus fuerat, et aliquot membrorum, praeter manum dextram, suo officio fungi nequibat. Hanc miserabilis mater, seminecom spectans, devota devovit se eam delaturam ad sanctissimi confessoris misericordiam, quasi altera Chananea (*Matth. xv*) pro filia rogatura. Juxta igitur sui voti promissionem, parentibus eam deferentibus, puella in via et linguae recepit officium, et omnium membrorum usum; quam juxta sanctum sepulcrum gratias referre Deo vidimus, et ipsius patrem hujus rei dantem testimonium.

Convenientibus multis ad sanctam corpus pro impetranda suae infirmitatis medela, quidam quoque de loco Carpum nomine, ultra Athosin posito, portae de Lignano proximo adveniebat. Qui, manum habens contractam et brachium ariditate invalidum, in ipso itinere recepit salutis beneficium.

Item cognovimus rem memoria dignam, narrente de se ipsa D. Mathilda venerabili comitissa, cujus testimonio fidem facit et fides ejus probatissima, et vita pariter religione plena. Praescripta domina multis diebus febribus pernissimum laboraverat, et capitis dolor vehemens ipsam fatigaverat. Cum vero die quadam ex more missarum solemnibus adesset, enitens, dum legebatur Evangelium, erecta esse in pedibus, fatigata infirmitate, mox decidit. Aderat vero, juxta se, ob reverentiam in capella episcopi lignea tabula posita, in qua, exhalato spiritu sanctum corpus ad funeris exsequias lotum fuerat. Suppliciter igitur deposcens sancti viri praesidium, ac per tabulam praedictam deducens frontem, illico liberata est capitis dolore.

Non multis post diebus transactis, non modice scabiei fracturae ipsius dominae manus et corpus totum fere immaniter repleverant. Cum autem praemanibus haberet episcopalem anulum, quo Dei pontifex utebatur in missarum celebrationibus, cepit eum conferre quod merita tanti praesulis possent sibi subvenire, ad tactum etiam annuli cum quo ipse quamplura sacrificia Deo obtulit, sicque ipsum anulum fracturis superponens, ab ea die sanata est ipsa in valetudine.

Paucis post diebus praeteritis praefatae Christianissimae dominae acies visus adeo interturbata fuerat, quod de nocte lectioni ex more operam dare formidabat. Inter missarum vero solemniam, tenente ea praemanibus unam orationem quam sanctus pontifex eidem dominae propria manu scripserat, in usu orationis sibi habendam chartam, qua continetur

PATROL. CXLVIII.

A praedicta oratio scripta, oculis superposuit et abstersit; et deinceps recepta lucis claritate, ut prius, nocte et die non expavit lectioni insistere. Everardus quidam, Francigenae genere, ordine presbyter, nobiscum superaderat: cui ambos minores digitos unius manus gutta subito superveniens rigidos reddiderat, et partem palmi pariter, et juncturam qua manus brachio nodatur adeo arripnerat quae ad nullius officii usum eam infectere valebat. Et quia totius brachii vires etiam defecerant, corrigia in collo ligata suspensum brachium sustentabat. Prudente eo cum ipsius consortis, advenit quaedam paupercula, ex charitate S. Anselmi petens sibi dari eleemosynam: qui fractum panem manu sua porrigens mox sanatus est a praedicta infirmitate.

B Quod impraesentiarum narrare contendo, nullus perversa mente fictitium vel fabulosum contendere praesumat. Testis adest hujus rei idem ipse, qui, contractis non modicis catenis, praesidio sanctissimae confessoris Anselmi mirabiliter est liberatus de angustia carceris. Contestantur pariter catenae contractae praesentibus episcopis; audientibus populis praedicavit et praedicat suae captivae miserabilem servitutem et liberationis praedicandam laetitiam.

Crescente, sicut ubique terrarum notum est, valide persecutionis tempestate adversus sanctum Gregorium VII, dignum Romanae Ecclesiae apostolicum, pro veritatis et justitiae praedicatione, atque pariter contra totius Romani imperii catholicos Christianissima comitissa domina Mathilda pro Ecclesiae defensione totis insudavit viribus. Ubertus Arditiensis filius, et praedictae dominae capitaneus unus, ut in hac perturbatione de ejus fidelitate et servitio indubitanter ipsa domina consideret, inter multas alias fidelitatis promissiones, omnes, quibus suarum arcium custodiam commiserat, jurare compulsi fortitudines arcium, quas custodiebant, supra nominatae dominae potestati liberae tradituros, ac deinceps in ejusdem fidelitate permansuros, si idem Ubertus aliquid infideliter adversus eam dominam faceret, vel quidpiam malitiose tractaret.

D Post, capto Uberto ob suae infidelitatis nequitiam, homines illius contra juramenti sponsiones non timuerunt quidquid injuriose poterant agere adversus eandem dominam.

Ex quorum numero quidam Lanfrancus, de Piola nomine, officio miles, quia ipsorum perversitatibus inhærere rennebat, insidiis et traditionibus ab eisdem captus, et a tempore Augusti usque ad octav. Kal. April. duro carcere est affectus et non modicis catenis astrictus. Eisdem quoque malitiosi cogitabant quomodo possent ei vitam eripere, nec tamen volebant cognosci eorum ingenio hoc factum fuisse. Cumque tot angustiis astrictus solam mortem expectaret, in vigilla sancti pontificis Anselmi arrepto somno visum sibi est sanctissimum praesulem ante se deambulare habitu quo adhuc in carne solebat incedere.

Ad quem mox exclamans inquit: Sancte An-

selme, quam apte, quam utiliter servivi multoties, se vitium meum te bene remuneratum promisisti mihi persæpe. Ecce ærumnas meas respice, et, quia vales, subsidium affer. Et quoniam nequaquam deceptus es, promissiones tuas nunc adimple. Nunquam convenientius mihi quam nunc potuisti respondere mei servitii munus; saltem ecclesiæ me restitue, quam intrare me prohibent. Ad quem piissimus Dei pontifex, inquit: Ne timeas; ecclesiæ te ego restituum. Mox visum est sibi in ecclesiam quamdam se ab eo deduci, et signari et benedici. Cui mox: Ecce ecclesiæ restitutus es, dixit. Ad quem homo ille: Me redditum, inquit, ecclesiæ satis gaudeo; sed adhuc auxilium tuum, domine, imploro. Quem sanctus pontifex pie consolans, ait: Ab hodie octavo die et cultrum meum tibi mittam et necessarium auxilium impendam. Itaque die octavo occurrente, venit ad eum quidam Regiæ civitatis ante incognitus, acutissimam limam deferens secum. Qua data, videntibus cunctis nec contradicentibus qui aderant custodibus, compedes et catenas rescidit velociter. Dubitante vero eo pro custodibus exire, subito sanctissimus confessor advenit, atque visa est D. Mathilda advenisse, multitudine hominum subsequente; cui cum diceret: Quid exspectas exire? ne differas; surge confidenter; surrexit, videntibus custodibus, et exivit illæsus.

Præsentis narrationis miraculum est nobis notificatum sub multorum audientia, narrante et contestante eadem cui hoc contigit femina. Ætatis tempore nuper præteritæ, quædam femina de Ripalta ad laborem mendicarum in campos ex more exierat, suam secum ducens filiolam; eo vero tempore uporam pestis adeo increverat quod etiam a conspectu parentum pueros rapere non formidabant. Cumque, ut dixi, in campis existeret, lupus repente filiam sibi subripuit. Ut autem misera mater dilaniatam a fera deportari vidit filiam, quibus valebat vocibus sanctissimum interpellabat Ansel-

num, ut sibi et miseræ filiz ferret subsidium; mox, piissimi præsulis invocato nomine, rabida illa fera ab ore projecit puellam, non audeas tangere et a longe prospiciens eam. Mater vero anxia, confisa tamen de sanctissimi confessoris subsidio, festinavit ad adjuvandam filiam. Quam cum dedecet, lupus sequebatur utramque. Sancti itaque præsulis clamitans sæpe subsidium, tandem fera illius fames est refrenata, et utraque femina ab illius morsibus liberata.

Quod præsentis vidimus, nequaquam silentio prætereundum duximus. Mulier quædam cruribus sub se retortis contracta, manibus et natibus totum corpus gestabat. Hæc diu sancti pontificis postulas præsidium, erecta est ad venerandum tumulum; quam ante eleemosynis sustentatam novimus, et complures ex nostris civibus.

Præsens adhuc est nobiscum filius archipresbyter, de Colurnio Ubaldus nomine, qui retulit, et sæpe interrogatus itidem refert hujus rei narrationem. Hic cum in nostra civitate artis grammaticæ vacabat studio, nullam devotionem, nullam reverentiam sancto confessori exhibens, illius sanctis detrahebat virtutibus. Die vero quadam vehementi capitis dolore arreptus, ac credens se pro dolore jam mori proximum, invocabat sancti pontificis auxilium, promittens se liberatum deinde fore credulum et ejus virtutum prædicaturum gloriam, sicut de eo ante perverse locutus fuerat. Fatigatus itaque nocte tota, circa matutini temporis horas, leni sopore correptus, in somnis vidit sanctum Dei famulum capiti manum imponere, et se benedicere sanctæ crucis signaculo. Qua visione præterita, evigilans cognovit se liberatum illius doloris molestia.

In die Ascensionis nuper præteritæ, quædam femina, de Godi Richilda nomine, compluribus nobis, per integrum annum et eo amplius, quantum est ab Epiphania.... cætera in ms. codice desiderantur
Finis Vitæ S. Anselmi episcopi Lucensis.

VITA COMITISSÆ MATHILDIS

DUOBUS LIBRIS A DOMNIZOZE PRESBYTERO CONSCRIPTA.

Æcimum sane antiquitatis monumentum;

In quo de Gregorii VII pontificis maximi insigni sanctitate et morum innocentia, deque Urbano II et Paschali II lector non pauca reperiet.

Nunc primum bono orthodoxæ Ecclesiæ ex tenebris in lucem profertur.

LECTORI.

Illustrissimus cardinalis Baronius tom. XI et XII Annalium suorum sæpe citat et recitat versus Domnizonis presbyteri ex Vita Mathildis comitissæ. Cujus auctoris desiderio nanciscendi et publicandi flagras Jacobus Gretserus Romam scripsit ad R. P. Ferdinandum Alberum societatis Jesu assistentem, qui pro sua singulari humanitate, et de ecclesiastica historia bene merendi prompta voluntate, mox ex codice Vaticano exemplum describendum, et ad Gretserum in Germaniam perferendum curavit. Quo nomine omnes catholicæ unitatis amatores et schismatum osores multas gratias optimo Patri debent.